ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ

1885

[ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΥΚΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 6—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 8

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπολίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφείον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἀριθ. 32.
1885

Ἀριθ. 515 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος εἰκοστός. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι γρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. 10 Νοεμβρίου 1885

ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΛΕΦΤΑΙΣ

κατὰ τὰ δημώδη βουλγαρικὰ ᾄσματα

Οἱ Βούλγαροι, ὡς οἱ ὁμόφυλοι αὐτοῖς Σέρβοι, ἔχουσιν ἀφθονίαν δημοτικῶν ᾀσμάτων, πιστῶς ἀπεικονιζόντων τὰ ἤθη καὶ τὰς δοξασίας αὐτῶν καὶ τὰ ἰδιάζοντα εἰς τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρά των αἰσθήματα. Πλὴν τοῦ *ᾄσματος τοῦ Ὀρφέως*, τοῦ ἐκ πολλῶν μυριάδων στίχων ἀποτελουμένου βουλγαρικοῦ ἔπους, οὗ τρανῶς κατεδείχθη ἐπ' ἐσχάτων ἡ νοθεία, πλουσία εἶναι ἡ ποιητικὴ συγκομιδή, ἣν ἀπὸ τοῦ στόματος Βουλγάρων χωρικῶν συνεκόμισαν καὶ ἄλλοι ἐρευνηταί, μάλιστα δὲ ὁ Βεσονώφ, οἱ ἀδελφοὶ Μιλαδίνωφ καὶ ὁ γάλλος Αὔγουστος Δοζών.

Τὰ περιεργότατα τῶν ᾀσμάτων τούτων εἶναι τὰ περὶ τῶν *χαϊδούτων*, ἤτοι τῶν Βουλγάρων *Κλεφτῶν*. Οὐχὶ βεβαίως διὰ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν αὐτῶν, διότι παντελῶς σχεδὸν στεροῦνται τοῦ ἀρρήτου ἐκείνου γοήτρου, ὅπερ ἀποπνέει ἡ δημώδης ποίησις παντὸς ἔθνους, καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ὀρεσιβίων λῃστῶν τοῦ Ταύρου, τῶν ἀγρίων Κούρδων. Ἀλλ' ἂν καὶ δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν, τὴν γοργότητα καὶ τὴν δραματικὴν κατασκευὴν τῶν ἑλληνικῶν κλεφτικῶν ᾀσμάτων, ἢ τὴν ἐπικὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν σερβικῶν, ὅμως τὰ βουλγαρικὰ ᾄσματα ἀπὸ ἄλλης ἐπόψεως ἐξεταζόμενα εἰσὶν ἄξια πολλῆς προσοχῆς. Ὁ μὲν ἀναζητῶν ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασι τὴν ἀφελῆ καὶ ἄδολον ποιητικὴν ἔμπνευσιν τοῦ λαοῦ περιφρονεῖ, ὡς εἰκός, τὰ χυδαῖα καὶ ἀχάριτα ἐκεῖνα κατασκευάσματα βαρβάρου μούσης· ἀλλ' ὁ ἐθνογράφος ἀνευρίσκει ἐν αὐτοῖς πολύτιμα τῶν μελετῶν αὐτοῦ βοηθήματα· διότι ἀποκαλύπτοντα ἐν εἰδεχθεῖ γυμνότητι τὰ αἰσθήματα τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, καὶ ἀφηγούμενα μετ' ἀκριβείας χρονογράφου τὰ κατορθώματα βουλγάρων ἡρώων, παρέχουσιν εἰκόνα ἀψευδῆ τοῦ καθόλου χαρακτῆρος τοῦ ἔθνους, ὅπερ ἡ φορὰ τῶν περιστάσεων ἀνέδειξε πρωταγωνιστοῦν ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου.

Ὁ *Χαϊδούτ*, ἡρὼς ὃν τιμᾷ καὶ ὑμνεῖ ὁ βουλγαρικὸς λαός, εἶναι ὁ ἐντελέστατος τύπος Βουλγάρου. Συνενῶν ἐν ἑαυτῷ πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ πάντα τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἔθνους του, προβάλλεται ὡς λαμπρὸν ὑπόδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς νέους Βουλγάρους, οἵτινες μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκροῶνται ψαλλόμενα τὰ ἐκθειάζοντα τὰς πράξεις αὐτοῦ *πγέσνι* ἢ ὡς τὰ ἀποκαλοῦσιν οἱ συλλογεῖς *ναρόδνι βαλγάρσκι πγέσνι*, τὰ ἐθνικὰ βουλγαρικὰ ᾄσματα.

Ρῶσσός τις συγγραφεύς, ὁ Πυπίν, ἐν τῇ *Ἱστορίᾳ τῶν σλαβικῶν γραμμάτων*, πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὁμοιότητα τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Σέρβων *Χαϊδούκων*. Εἰ καὶ ἐν ἑκατέρᾳ χώρᾳ, λέγει, αὐτοτελῶς καὶ ἀσχέτως πρὸς ἄλληλα ἐποιήθησαν τὰ περὶ τῶν *Χαϊδούκων* ᾄσματα, ὅμως κατ' οὐσίαν εἶναι ὅμοια. Καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ, ὡς καὶ ἐν Σερβίᾳ, αἱ καταπιέσεις τῶν Τούρκων δυναστῶν μεταβάλλουσιν εἰς *χαϊδοῦκον* τὸν εἰρηνικὸν ἀγρότην.

Ἀλλὰ μόνον ὁ ἐξ ἀκράτου φιλοβουλγαρισμοῦ τυφλούμενος ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ τὴν μεγάλην διαφορὰν τῶν Σέρβων *Χαϊδούκων* ἀπὸ τῶν Βουλγάρων *Χαϊδούτων*. Τὴν διαφορὰν ταύτην ἄριστα καταδεικνύει ἐμβριθὴς παρατηρητής, ὁ ἐκδότης σερβικῶν καὶ βουλγαρικῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων κ. Αὔγουστος Δοζών. Ἐν Ἑλλάδι ὁ Κλέφτης, λέγει, καὶ ἐν Σερβίᾳ ὁ *Οὐσκὼκ* καὶ ὁ *Χαϊδοὺκ* παρέτεινον μετ' ἀνδρείας δεινῶς κινδυνεύοντες τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ξένου δεσπότου. Ἀλλ' ὁ Βούλγαρος *Χαϊδούτ*, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀφηγουμένων τὰ κατορθώματά των δημοτικῶν ᾀσμάτων, εἶναι πρόστυχος καὶ ἄγριος φονεύς, ἄνανδρος λῃστής, πρὸς ὃν συγκρινόμενος ὁ *Μπαλκὰν τσελεπῆς*, ὁ Τοῦρκος λῃστὴς τοῦ Αἵμου, κατὰ τὴν παρατήρησιν Ἄγγλου τινὸς συγγραφέως, φαίνεται ἥρως ἱπποτικώτατος. Ὁ *Χαϊδοὺτ* ἐνεδρεύει ἐν ταῖς δημοσίαις ὁδοῖς, ὅπως ἁρπάσῃ τὰς χρηματοπομπίας τῶν Τούρκων, χωρὶς βεβαίως νὰ ὁρμᾶται εἰς τοῦτο ἐξ αἰσθήματος φιλοπατρίας· μόνον καὶ κύριον σκοπὸν ἔχει τὸ λάφυρον, οὐδαμοῦ δὲ τῶν ᾀσμάτων ὑποδηλοῦται καὶ πόρρωθεν μῖσος πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἡ διαφορὰ τοῦ φρονήματος εἶναι προδηλοτάτη ἐν τῇ βουλγαρικῇ μιμήσει συντόμου καὶ καλοῦ

σερβικοῦ ᾄσματος, μετατραπέντος ἐν τῷ βουλγαρικῷ εἰς ἀφήγησιν λῃστρικῶν βιαιοπραγιῶν. Ὁ ἀνδρεῖος Μάρκος γεωργεῖ τοὺς ἀγρούς του, πρὸς ἔνδειξιν καταφρονήσεως τῶν Γενιτσάρων, ἀλλ' ὁ Βούλγαρος Τατοῦντσος, ἀφ' οὗ ὑπείκων εἰς τὰς προτροπὰς τῆς μητρὸς γίνεται καὶ οὗτος γεωργός, ἐνεδρεύει εἶτα ἐν τῷ ἀγρῷ, ὅπως ἀπογυμνώσῃ τοὺς ὁδοιπόρους. Ὁ *Χαΐδουτ* ἐναβρύνεται διὰ τοὺς φόνους, οὓς διέπραξεν, ἐγκαυχώμενος ὅτι «ἔκαμε χήραις κι' ὀρφανά», ἐν ᾧ ὁ Ἕλλην κλέφτης καυχᾶται, ὅτι

Ἔκαμε Τούρκαις ὀρφαναῖς, ἔκαμε Τούρκαις χήραις.

«Ἀλλ' ὁποία ἡ διαφορὰ τῶν βουλγαρικῶν καυχήσεων, ἀπὸ τῶν ὑπερηφάνων τούτων λόγων του Ἕλληνος·

Ἐγὼ ῥαγιᾶς δὲν γένουμαι, Τούρκους δὲν προσκυνάω!

ἢ ἀπὸ τῶν γενναίων λόγων τοῦ ἀδαμάστου κλέφτου Στεργίου.

Ὅσω χιονίζουν τὰ βουνὰ Τούρκους δὲν προσκυνοῦμε,
'ς ταῖς χώραις σκλάβοι κατοικοῦν, 'ς τοὺς κάμπους μὲ τοὺς [Τούρκους.
Χώραις λαγκάδια κ' ἐρημιαῖς ἔχουν τὰ παλληκάρια,
Παρὰ μὲ Τούρκους, μὲ θεριὰ καλλίτερα νὰ ζοῦμε!

«Εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι ὅπως εὐδοκιμήσωσι τοιαῦτα αἰσθήματα, ἀπαιτεῖται νὰ ὑποβοηθῇ καὶ ἡ φύσις τῆς χώρας. Οἱ γενναῖοι ἄνδρες καταφεύγουσιν εἰς μεθορίους χώρας, ἢ εἰς δύσβατα ὄρη καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν πεδιάδων ὅπου οἱ σκλάβοι προσκυνοῦν τοὺς Τούρκους, ὡς λέγει τὸ ἑλληνικὸν ᾆσμα. Ἀλλ' ὁ Αἷμος καὶ ἡ Ῥοδόπη οὐδαμῶς ὑπολείπονται κατὰ τοῦτο τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ ἦσαν ἐπίσης πρόσφοροι εἰς τοιούτους ἀγῶνας· ἂν δ' ὁ διατρέχων τὸ εὐάλωτον Σούλι θαυμάζει τὸ ἡρωϊκὸν θάρρος τῶν εὐαρίθμων προμάχων αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ μακρὸν κατώρθωσαν νὰ καταπολεμήσωσι τὸν Ἀλῆ πασᾶν, πάντες ἐπίσης θαυμάζουσι, πῶς ἐν τοῖς ᾄσμασιν, ἅτινα ἐποιήθησαν ἐν ταῖς κορυφαῖς τοῦ Γηραιοῦ ὄρους, τῆς Ῥίλας καὶ τοῦ Περίν, δὲν ἀκούεται οὐδὲ ἀσθενεστάτη διαμαρτυρία κατὰ τῆς τουρκικῆς δεσποτείας. Μήπως αἰτία τούτου εἶναι, ὅτι οἱ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἐπιμόνως ἀντέστησαν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ᾐσθάνοντο ὅτι πλείονα εἶχον συγγένειαν καὶ ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἐκ τῶν τουρκομανικῶν στεππῶν ἐπίσης καταγομένην φυλὴν τῶν Τούρκων;»

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Δοζών. Ἴδωμεν δὲ νῦν πῶς αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι περιγράφουσιν ἐν τοῖς ᾄσμασιν αὐτῶν τὸν βίον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν *Χαΐδουτων*.

Οἱ *Χαΐδουτοι* δὲν προσβάλλουσι ὅσους προτίθενται νὰ λῃστεύσωσι μόνον ὅταν ἦναι ἐξησφαλισμένη ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιθέσεως, ἀλλ' ἀποτολμῶσι καὶ ὀλίγοι νὰ ἐπιπίπτωσι κατὰ πολυαρίθμων ἐχθρῶν. Πρὸς τοῦτο ὅμως χρειάζεται ἰδιαιτέρα τις στρατηγικὴ τέχνη. Τὸ ἑπόμενον δημοτικὸν ᾆσμα διηγεῖται τοιοῦτο ἡρωϊκὸν κατόρθωμα ἑνὸς παλληκαριοῦ τοῦ καπετάνιου Λάλτσου.

Ἡ μωρὰ Τούρκισσα.

(Dozon ἀρ. 20).

Ὁ Λάλτσος τοὺς συντρόφους του μαζεύει καὶ τοὺς λέει.
—«Συντρόφοι μου 'περήφανοι, καὶ πρῶτα παλληκάρια,
κρυφὸ μαντᾶτο μοῦ στεῖλαν, κρυφὴ παραγγελία,
πῶς ἡ Κερίμα θὰ διαβῇ, ἡ ἄσπρη Τουρκοποῦλα,
μὲ πεντακόσιους Γκέγκηδες, μὲ χίλιους Ἀραπάδες.
Ποιὸς εἶνε ἄξιος καὶ καλός, ποιὸς εἶνε παλληκάρι
νὰ τὴν γελάσῃ τεχνικὰ τὴν ὄμμορφη Κερίμα,
'πάρει τὰ γρόσσα τὰ πολλά, καὶ τὰ χρυσᾶ γιορντάνια;
νὰ τῆς φιλήσῃ τὸ λαιμό, νὰ πάρῃ τὰ γιορντάνια:»
Ὅλοι τους ἐφοβήθηκαν, κανεὶς δὲν ἀποκρίθη,
μόν' ὁ λεβέντης Δημητάρ, ἐκεῖνος δὲ φοβήθη.
—«Γιὰ κάτσε χάμου, Δημητάρ, 'ς τὸ νοῦ σου μὴν τὸ βάνῃς,
τ' εἶν' ἡ Κερίμα ἔξυπνη, καὶ δὲν θὰ τὴν γελάσῃς,
καὶ θὰ σὲ κάμῃ νὰ χαθῇς, κρῖμα 'ς τὴ λεβεντειά σου!»
Ὁ Δημητὰρ δὲ 'μίλησε, δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα.
'Ντύνεται καὶ στολίζεται καὶ 'πάει νὰν τὴν εὕρῃ.
Ἀπὸ μακρυὰ τὴ χαιρετᾷ κι' ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει.
—«Κερίμα μου 'περήφανη, ὄμμορφη Τουρκοποῦλα,
ἐγὼ γιὰ σένα χάνομαι, τὸ νοῦ μου τὸν ἐπῆρες·
γιὰ διῶξε τοὺς ἀνθρώπους σου, γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ δυὸ λόγια.»
Κ' ἐκείνη ἐγελάστηκε, διώχνει τοὺς Ἀρβανίταις,
καὶ ἄφησε τὸ Δημητὰρ νὰ 'μπῇ 'ς τὸν ἀραμπᾶ της.
—«Κερίμα μου, ἀγάπη μου, γιὰ σήκω τὸ κεφάλι,
νὰ σὲ φιλήσω 'ς τὸ λαιμὸ καὶ 'ς τὰ χρυσᾶ γιορντάνια.»
Κ' ἐκείνη ἡ ἀσυλλόγιστη σηκώνει τὸ κεφάλι,
κι' ὁ Δημητὰρ τῆς τὸ κοψε καὶ παίρνει τὰ γιορντάνια,
παίρνει τὰ ῥοῦχα τὰ χρυσᾶ καὶ 'πάει 'ς τὸν καπετάνιο,
καὶ τοῦ ῥῆξε 'ς τὰ πόδια του τῆς Τούρκας τὸ κεφάλι.
Τὰ παλληκάρια κύτταζαν, κι' ὁ νοῦς των δὲν τὸ χώρει,
πῶς γέλασεν ὁ Δημητὰ τὴν ἄσπρη Τουρκοποῦλα.

Ὁ ἀποκεφαλίζων τὴν Τούρκισσαν, διὰ ν' ἁρπάσῃ τὰ χρυσᾶ περιδέραια αὐτῆς, δὲν εἶναι ἠπιώτερος πρὸς τὰς ὁμοφύλους καὶ γνωρίμους γυναῖκας. Ὁ ὑπηρέτης, γενόμενος *Χαΐδουτ*, σπεύδει ν' ἀποπλύνῃ δι' αἵματος τὰς πρὸς αὐτὸν ὕβρεις τῆς ἀγερώχου δεσποίνης. Οὐδὲ μαλάσσεται ἡ καρδία τον ἐκ πλουσίων λύτρων, ἀφ' οὗ ἄλλως δὲν ἐννοεῖ νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα τῶν λῃστῶν ἄλλων ἐθνῶν, οἵτινες δὲν λαμβάνουσι τὰ λύτρα, ὅταν δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσωσι τὸν αἰχμάλωτον. Ὁ Βούλγαρος *Χαΐδουτ* καὶ τὰ λύτρα κρατεῖ καὶ τὸν αἰχμάλωτον φονεύει. Οὕτω πράττει ὁ Στογιάν, ὁ κατ' ἐξοχὴν ἥρως τῶν βουλγαρικῶν ᾀσμάτων.

Ὁ Στογιὰν καὶ ἡ Νεδέλια.

(Dozon ἀρ. 21.)

Ἀφόντας στάθη τὸ χωριὸ κλέφταις δὲν τὸ πατῆσαν·
καὶ τώρα ἔβαλαν βουλὴ νὰ 'μποῦν νὰ τὸ πατήσουν.
'Σ τὴ μέση στένουν φλάμπουρο καὶ τὸ χορὸ ἀρχίζουν,
καὶ γύριζαν καὶ κύτταζαν κάθε χωριατοποῦλα,
νὰ 'βροῦν τὴν κόρη τοῦ παπᾶ τὴν ὄμμορφη Νεδέλια.
Κανένας δὲν τὴ γνώρισε, κανένας δὲν τὴν ηὗρε,
μόν' ὁ Στογιὰν τὴ γνώρισε τὸ ἄξιο παλληκάρι.
Τὴν ἅρπαξε, τὴν ἔσυρε 'ψηλὰ 'ς τὰ κορφοβούνια,
ποῦ εἶχαν οἱ κλέφταις μάζωξι, ποῦ χαν κρυφὸ 'λημέρι,
ποῦ εἶχαν ἀρνιὰ καὶ ψέναν, κριάρια σουβλισμένα,
ὁποῦ εἶχαν καὶ γλυκὸ κρασὶ ἀπὸ τὸ μοναστῆρι,
ὁποῦ εἶχαν καὶ τὴ Νεδελιὼ νὰ τοὺς κερνᾷ νὰ πίνουν.

Ὅλους κερνάει τὸ κρασὶ ξέχειλο τὸ ποτήρι,
καὶ τὸ ποτήρι τοῦ Στογιὰν δὲν τοῦ τἀπογιομίζει·
μόν' ἀπ' τὰ δάκρυα τὰ πολλὰ γεμίζει τὸ ποτήρι.
Γυρίζει τότες ὁ Στογιὰν καὶ λέει τῆς Νεδέλιας.
—«Πές μου, θυμᾶσαι, Νεδελιώ, ποῦ ἤμουν ψυχογιός σας,
ὁποῦ ἀρρώστησα βαρειά, βαρειὰ γιὰ νὰ 'πεθάνω·
λίγο νερὸ σοῦ ζήτησα καὶ σὺ δὲν καταδέχτης,
μόν' μοῦ δωκες γαλάκτισμα ἀπὸ τὸ ζύμωμά σου,
'λίγο ψωμὶ σοῦ ζήτησα καὶ σὺ 'σὰν νὰ μὴν εἶχες,
ἀπ' τὸ καρβέλι ἔξυσες καὶ μοῦ δωσες 'λιγάκι;
Νὰ κόψω τὸ κεφάλι σου, τὸν ἄσπρο τὸν λαιμό σου.
'σὰν τὸ ἀρνὶ τοῦ τοῦ Ἅϊ Γεωργιοῦ, 'σὰν κόττα τοῦ [Γεννάρη;»
Καὶ λέει ἡ κόρη τοῦ παπᾶ, ἡ ὄμμορφη Νεδέλια.
—«Ἂν ἔφταιξα, ἀδερφούλη μου, καὶ σὺ συμπάθησέ με.»
Καὶ ὁ Στογιὰν 'σὰν τἄκουσε βαρειὰ τοῦ κακοφάνη,
καὶ τὸ σπαθί του τράβηξε, τῆς κόβει τὸ κεφάλι.
Κ' ἐκεῖ ὁποῦ τῆς τὸ κοβε ἐφώναξε ἡ Νεδέλια·
ψιλὴν φωνίτσαν ἔσυρε, ὅσῳ κι' ἂν ἠμποροῦσε.
Ἀκοῦν τὰ δάση καὶ θρηνοῦν, κ' οἱ κάμποι ἀναστενάζουν.
Καὶ νά σου καὶ κατάφθασεν ἡ ξαγορὰ τῆς κόρης.
Ξεφόρτωσε τὴν ξαγορά, φορτώνει τὸ κεφάλι,
καὶ στέλνει 'ς τὸν πατέρα της τῆς κόρης τὸ κεφάλι.

Ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὴν ἰδίαν σύζυγον φέρεται φιλανθρωπότερον ὁ *Χαΐδουτ*. Πολλὰ ᾄσματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ περιγράφουσι τὴν τρυφερὰν τῶν συζύγων ἀγάπην, ἀφηγοῦνται περιπαθῶς τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀποδημοῦντος ἢ αἰχμαλώτου ἀνδρός, τὴν συγκινητικὴν ἀναγνώρισιν, ἢ τὴν ἁρπαγὴν τῆς συζύγου ὑπ' αὐτοῦ καθ' ἣν ὥραν

μὲ κάποιον ἄλλον τὴν 'βλογοῦν, μ' ἄλλον τὴν στεφανώνουν

Ὁ σύζυγος ἁρπάζει τὴν *καλήν* του, μετ' ἀγαλλιάσεως ἐπαναβλέπουσαν αὐτόν, καὶ ταχὺς ὡς ὁ ἄνεμος τὸν φέρει μετ' ἐκείνης ὁ ἵππος του μακρὰν τῶν διωκόντων. Πάντη διάφορος εἶναι ἡ λύσις τῶν τοιούτων δραμάτων ἐν τῇ βουλγαρικῇ ποιήσει. Οὕτως ὁ Κόγιος θέλων νὰ γίνῃ λῃστὴς διὰ νὰ συνάξῃ λάφυρα ἢ νὰ σκοτωθῇ, λέγει πρὸς τὴν σύζυγόν του Στάναν νὰ τὸν ἀναμένῃ ἐπὶ ἐννέα ἔτη. Ἂν δὲν ἔλθῃ ἕως τότε, εἶναι ἐλευθέρα νὰ νυμφευθῇ ἄλλον. Παρῆλθον ἐννέα ἔτη καὶ εἷς μήν· ὁ Κόγιος δὲν ἐπανήρχετο. Πολλοὶ γαμβροὶ ἐζήτουν τὴν Στάναν, ἀλλ' ἐκείνη δὲν ἤθελε νὰ νυμφευθῇ, φοβουμένη τὸν πρῶτον ἄνδρα, ἂν καὶ παρῆλθεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ ταχθεῖσα προθεσμία. Ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός της τὴν ἀναγκάζει νὰ νυμφευθῇ. Ὅμως μίαν νύκτα κρούει τὴν θύραν ὁ πρῶτος σύζυγος· ἡ Στάνα ἦτο μόνη ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀνοίγει προθύμως τὴν θύραν καὶ εἰσέρχεται ὁ Κόγιος μὲ τὰ παλληκάρια του.

—«Στάνα καλή, Στάνα ἀκριβή, θέλεις νὰ μᾶς φιλέψῃς,
νὰ μᾶς κερνᾷς γλυκὸ κρασί, νὰ φέγγῃς μὲ λαμπάδα;»
Κ' ἡ Στάνα τἀποκρίθηκε τοῦ Κόγιου καὶ τοῦ λέγει,
—«Κόγιο καλέ, Κόγιο ἀκριβέ, ἐγὼ νὰ σᾶς φιλέψω,
νὰ σᾶς κερνῶ γλυκὸ κρασί, νὰ φέγγω μὲ λαμπάδα.»
Κι' αὐτὸς τὴ Στάνα ἔγδυσε, τὴν ἄλειψε μὲ πίσσα,
καὶ ὕστερα τὴν ἄναψε, νὰ φέγγῃ 'σὰν λαμπάδα.
Τρεῖς 'μέραις τρώγαν κ' ἔπιναν, τρεῖς 'μέραις καὶ τρεῖς νύχτες
κ' ἡ Στάνα τὸ τραπέζι τους φώτιζε 'σὰν λαμπάδα.

(Dozon ἀρ. 35).

Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ Νέρων, ὁ Βούλγαρος Στογιὰν θὰ εἶχεν ἀμέριστον τὴν δόξαν τῆς φοβερᾶς ἐπινοίας τῶν ἀνθρωπίνων λαμπάδων. Ἡ τοιαύτη ἀποτρόπαιος κακουργία, ἥτις εἰς πάντα ἄνθρωπον ἐμποιεῖ φρίκην, περιγράφεται ξηρῶς καὶ ἀπαθῶς ὑπὸ τοῦ ᾄσματος, διότι φόνος συζύγου οὐδὲν ἔχει τὸ ἀπᾷδον τῇ βουλγαρικῇ ἠθικῇ. Ἡ γυνὴ δὲν εἶναι ἡ σύντροφος τοῦ βίου, ἀλλὰ πρᾶγμα, ἐπέχουσα θέσιν ὑποζυγίου, καὶ ὑποζυγίου ἔργα ἐνίοτε ποιοῦσα. Ἰδοὺ ὡς ἐν παραδείγματι πῶς μία σύζυγος ἀπαριθμεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνδρός της ἐπιβαλλόμενα αὐτῇ καθημερινὰ ἔργα.

Ὅταν ξυπνήσῃ τὸ πρωὶ καὶ 'πάει 'ς τὸ χωράφι
δὲν παίρνει 'ς τὸ ταγάρι του ψωμὶ νὰ φάῃ τὸ γιόμα,
μόν' παραγγέλνει ἕτοιμο μαγέρεμμα νὰ τοῦ 'χω,
νὰ παίρνω τὸ μαγέρεμμα καὶ νὰ τοῦ τὸ πηγαίνω.
Καὶ ὅταν τὸ μαγέρεμμα τοῦ 'πάω 'ς τὸ χωράφι,
'ξεζεύγει ἕνα βόιδι του καὶ 'ς τὴ ζυγὸ μὲ βάνει,
μὲ τὴ βουκέντρα μὲ κεντᾷ, κι' ὀργώνω τὸ χωράφι.
Ἀπὸ τὸ γιόμα ὡς τὸ κ ι ν τ ὶ (¹) μὲ ἔχει 'ς τὸ ζευγάρι·
καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὸ κ ι ν τ ὶ μὲ στέλνει 'πίσω 'σπίτι,
νὰ μαγερέψω τὸ φαΐ, ὁποῦ θὰ φάῃ τὸ βράδυ.

(Dozon ἀρ. 63).

Ἂν δὲ ἀναγκασθῇ νὰ κάμῃ ἐκλογὴν μεταξὺ τῆς γυναικὸς καὶ ἑνὸς τῶν κτηνῶν τοῦ σταύλου του, ὁ ἀνὴρ θὰ προτιμήσῃ τὸ κτῆνος, ὡς ὁ Τοδὼρ τοῦ ἑπομένου δημοτικοῦ ᾄσματος.

Ὁ Τοδὼρ καὶ ὁ μαῦρός του.

(Dozon ἀρ 55)

—«Μητέρα, ἔπιασε φωτιὰ 'ς τοῦ Σλίβνου τὸ παζάρι
καὶ καίγουνται νὰ μαγαζειὰ καὶ τοῦ Τοδὼρ τὸ σπίτι.»
Τὸ σπίτι του ἐκαίγονταν καὶ ὁ Τοδὼρ τὸ βλέπει.
Τὸ βλέπει, συφοριάζεται, δὲν 'ξέρει τί νὰ κάμῃ·
ἂν ἔμπῃ μέσα 'ς τὴ φωτιὰ 'σὰν τί νὰ πρωτοβγάλῃ;
νὰ 'βγάλῃ τὴ γυναῖκά του μὲ τὰ μικρὰ παιδιά του;
μὰ νὰ καῇ ὁ μαυρός του μὲ τὴ χρυσῆ τὴ σέλλα;
Κ' ἡ μάνα του τοῦ ἔλεγε, κρυφὰ τοῦ κουβεντιάζει·
—«Σῦρε καὶ 'βγάλε τἄλογο μὲ τὴ χρυσῆ τὴ σέλλα,
γιατ' ἕνα τέτοιο ἄλογο δύσκολα θὰ ξαναύρῃς,
μὰ ἂν καῇ ἡ γυναῖκά σου μὲ τὰ μικρὰ παιδιά σου,
θὰ πάρῃς ὀμμορφότερη, κι' ἄλλα παιδιὰ θὰ κάμῃς.
Τὰ ἄλογα εἶν' ἀκριβά, πῶς ν' ἀγοράσῃς ἄλλο;»
Ἐχύθηκε μέσ' 'ς τὴ φωτιὰ καὶ 'βγάνει τἄλογό του.
Ζῶσαν οἱ φλόγες τὰ παιδιά, ζῶσαν τὴ μαύρη μάννα·
κ' ἐκλαίγανε τὰ ἄμοιρα, κι' αὐτὴ τὰ παρηγόρα·
κ' ἔχυνε δάκρυα καυτερὰ μήπως καὶ τὰ δροσίσῃ.
Σίδερο βάνει 'ς τὴν καρδιὰ καὶ θλιβερὰ τοὺς λέει.
—«Καῆτε, φυλλοκάρδια μου, γενῆτε ἄσπρη στάχτη.
κ' ἐγὼ ἡ δόλια μάννα σας καμίνι ἀναμμένο,
γιὰ νὰ μὲ βλέπῃ ἡ μάμμη σας νὰ χαίρεται ἡ καρδιά της.»

Ὅταν ὁ σύζυγος νομίσῃ ὅτι ἡ γυνή του κατέστη ἄχρηστος τὴν ἀπορρίπτει ὡς σκεῦος περιττόν. Καὶ πρέπει νὰ ἦναι πολὺ εὐχαριστημένη ἂν ἀρκεσθῇ εἰς τὸ νὰ τὴν διώξῃ τῆς οἰκίας. Διότι ἔχει καὶ ἄλλους τρόπους ἀπαλλαγῆς πολ-

(¹) Κιντὶ ἡ προσευχὴ τῶν Μουσουλμάνων, ἡ γενομένη δύο ὥρας πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, καὶ ἡ ὥρα τῆς ἡμέρας καθ' ἣν αὕτη γίνεται.

λῷ χείρονας. Οὕτως ἐν ἑτέρῳ δημοτικῷ ᾄσματι λέγει ὁ ἀνὴρ πρὸς τὴν στεῖραν γυναῖκά του.

—«Γυναῖκα, νὰ σὲ σφάξω; Γυναῖκα, νὰ σὲ διώξω;»

Σκεφθεὶς ὅμως ὅτι φιλανθρωπότερον εἶναι νὰ τὴν σφάξῃ.

'Σ τὸ μακελλάρη 'πάει τὸ φίλο του Νικόλα,
καὶ ὁ Τοδὼρ τοῦ λέει·—«Κουμπάρε μου Νικόλα,
ἔλα γιὰ νὰ μοῦ σφάξῃς μιὰ στρέφα ἀγελάδα»
Καὶ τοῦ Τοδὼρ τοῦ λέει ὁ φίλος του Νικόλας.
—«Τράβα ἐμπρός, κουμπάρε, καὶ ἔρχομαι κατόπι.»
Κάθεται κι' ἀκονίζει τὴν κοφτερὴ μαχαίρα,
καὶ ὕστερα 'πηγαίνει εἰς τοῦ Τοδὼρ τὸ σπίτι.
Μὰ ὁ Τοδὼρ δὲ 'βγάνει τὴ στρέφα ἀγελάδα,
μόν' βγάνει τὴν Τοδώρκα, τὴν ἄκληρη γυναῖκα.
Τὴν σφάζει ὁ μακελλάρης, τῆς κόβει κεφάλι κτλ.

(Dozon ἀριθ. 88).

Ἀφ' οὗ δὲ τοιοῦτος ἀπεικονίζεται ὁ συζυγικὸς βίος τῶν Βουλγάρων, φαίνεται εὐεξήγητον διατί ὁ *Χαϊδοὺτ* περαίνει συνήθως τὸν λῃστρικὸν βίον τόν διὰ τοῦ γάμου. Ἀφ' οὗ δὲν θὰ φονεύῃ πλέον ὁδοιπόρους ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, θεωρεῖ ἴσως ἀπαραίτητον νὰ ἔχῃ κάποιον νὰ βασανίζῃ πρὸς διασκέδασιν ἐν τῷ οἴκῳ του. Ἐγκαταλείπων δὲ τὸ φονικὸν ἐπάγγελμά του, ἀποχαιρετίζει μετ' ἀγάπης τοὺς τόπους ἐν οἷς διῃτᾶτο, τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση.

Ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Λίμπεν.

(Dozon ἀριθ. 21.)

'Ανέβη ὁ Λίμπεν 'ς τὰ βουνί, 'ψηλὰ 'ς τὰ καρφοβούνια,
κι' ἄφινε γειὰ 'ς τὴ κρυὰ νερά, κι' ἄφινε γειὰ 'ς τὰ δάση,
—«Ἔχετε γειά, κρύα νερά, καὶ σεῖς βουνὰ καὶ δάση,
δάση μου καταπράσινα, δάση μου φουντωμένα!
Πόσαις φοραῖς 'ς τὴν ἴσκιο σας ἔστησα τὸ λημέρι!
Εἶχα λεβέντες ὀμαλεχτούς, καὶ ἀτός μου παλληκάρι.
Πολλαῖς μανάδες ἔκαμα, νὰ χύσουν μαῦρα δάκρυα,
ἔκαμα χήραις κι' ὀρφανά, κ' ἐρήμαξα τὴ χώρα.
Γιὰ μένα κόσμος ἔκλαψε, κόσμος μὲ καταρᾶται.
Ἔχετε γειά, 'ψηλὰ βουνά, κρύα νερὰ καὶ δάση!
κ' ἐγὼ θ' ἀφήσω τὴν κλεψιά, 'ς τὸ σπίτι θὰ γυρίσω,
νὰ μὲ 'πντρέψῃ ἡ μάνα μου καὶ νὰ μὲ στεφανώσῃ
μὲ τοῦ παπᾶ τοῦ Νικολὼ τὴ ζηλεμένη κόρη.»
Τὸ δάσος, ὁποῦ στέκεται βουβὸ 'ς τοὺς ἄλλους κλέφταις,
'ς τὸ Λίμπεν ἔβγαλε φωνή, 'ς τὸ Λίμπεν ἀποκρίθη.
—«Ἀφέντη Λίμπεν, βόρισδα τρανὲ καὶ ξακουσμένε,
πολλαῖς φορεῖς 'ς τὸν ἴσκιο μου ἔστησες τὸ λημέρι,
πολλαῖς φοραῖς 'καπλώθηκες 'ς τὸ δροσερά μου χόρτα.
Τὸ φλάμπουρό σου στήλωνες 'ψηλὰ 'ς τὰ καρφοβούνια.
κ' εἶχες λεβέντες ὀμαλεχτούς, κι' ἀτός σου παλληκάρι.
Πολλαῖς μανάδες ἔκαμες νὰ χύσουν μαῦρα δάκρυα,
ἔκαμες χήραις κι' ὀρφανά, κ' ἐρήμαξες τὴ χώρα.
Γιὰ σένα κόσμος ἔκλαψε κ' ἐμένα καταρᾶται.
Ἐλε τώρα εἶχες τοῦ βουνοῦ τὴν κορυφὴ γιὰ μάννα,[1]
κ' εἶχες γι' ἀγάπην ἀκριβὴ τὴ δροσερὴ δρυσοῦλα,
καὶ τἀγεράκι τοῦ βουνοῦ εἶχες γιὰ σύντροφό σου·
εἶχες τὸ χόρτο στρῶμά σου καὶ σκέπασμα τὰ φύλλα,
κ' ἔπινες κρύσταλλο νερό, τὴ δίψα σου νὰ κόβῃς,
καὶ τὰ πουλάκια τοῦ βουνοῦ σοῦ γλυκοκελαδοῦσαν;
Νὰ χαίρεσαι τὴ λεβεντειά μ' ὅλα τὰ παλληκάρια,
μαζί σου χαίρονται βουνά, χαίρονται καὶ τὰ δάση,
καὶ τῆς δρυσοῦλας τὸ νερὸ σιγανοτραγουδάει.—
Μὰ τώρα μᾶς ἀφίνεις 'γειά, 'ς τὸ σπίτι νὰ γυρίσῃς'
νὰ σὲ 'παντρέψῃ ἡ μάννα σου καὶ νὰ σὲ στεφανώσῃ
μὲ τοῦ παπᾶ τοῦ Νικολὼφ τὴ ζηλεμένη κόρη.»

Τὸ ἐν τῷ ᾄσματι τούτῳ κατισχύον εὐγενὲς αἴσθημα τῆς ἀγάπης τῆς φύσεως ἐξασθενίζει εὐτυχῶς τὴν ἐντύπωσιν, ἣν παράγει ἡ αἱματοχαρὴς κομπορρημοσύνη τοῦ *Χαϊδούτ*.

'Αλλ' ὁ γάμος δὲν εἶναι πάντοτε τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ λῃστρικοῦ βίου. Ἐνίοτε ὁ Χαϊδούτ, ἂν διέπραξε καὶ ἄλλα πλὴν τῶν συνήθων κακουργημάτων, ζητεῖ νὰ ἐξαγνίσῃ διὰ τῆς μετανοίας τὸν ἁμαρτωλὸν βίον του. Κτίζει γεφύρας, ἐκκλησίας, μοναστήρια, ἢ γίνεται μοναχός, ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς του. Οὕτω καὶ ὁ Στογιὰν ἀφιεροῖ ὅσα πλούτη συνήθροισεν ἐκ τῆς λῃστείας εἰς τὰς μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ γίνεται καὶ αὐτὸς καλόγηρος.

Ἡ κακὴ γλῶσσα.

(Dozon ἀριθ. 25)

'Ερούντωσαν τὰ δένδρα, ἀνοῖξαν τὰ κλαδιά
καὶ βούρκωσε τῆς μάννας, τῆς δόλιας ἡ καρδιά. [1]
Δὲν κάνεισὰν ταῖς ἄλλαις ἡ μάννα τοῦ Στογιάν.
μὰ λέει 'ς τὸν ὑγιό της καὶ τὸν παρακαλεῖ.
—«Τὸ καλοκαίρι τοῦτο δὲ 'βγῆκες γιὰ κλεψιά.
Πραγματευτάδες [2] ἦλθαν ἀπὸ τὸ Κότελ χθές·
γιὰ σένα μ' ἐρωτοῦσαν καὶ μοῦ λεγαν γιὰ σέ:
Κουμπάρα, ποῦ νὰ εἶναι, ποῦ 'βρίσκετ' ὁ Στογιάν,
ποῦ εἶναι τὸ παλληκάρι τὸ πρῶτο τοῦ χωριοῦ,
νὰ 'ρθῇ κι' αὐτὸς μαζί μας νὰ πᾶμε γιὰ κλεψιά,
νὰ 'πᾶμε εἰς τὴ 'Ρίλα, εἰς τὸ 'ψηλὸ βουνό;
Τῆς μάννας του ἀποκρίθη καὶ λέει ὁ Στογιάν.
—«Μητέρα, δὲν σὲ φθάνουν, δὲν σοῦ εἶναι ἀρκετὰ
ἐνιὰ ἀμάξια πλούτη καὶ ἄλλο μὲ φλωριά;
Γρηᾶ μάννα, δὲ θκρέθης νὰ κρύθῃς τὰ κορμιὰ
ἀκεῖνον ποὺ σκοτώνω, 'σὰν ἔβγω γιὰ κλεψιά;
νὰ πλένῃς 'ματωμένα σκουτιὰ δὲ θαργοστᾶς;»
Κ' ἡ μάννα του τοῦ λέει καὶ τὸν παρακαλεῖ.
—«Γιὰ ἄκουσε κ' ἐμένα, λεβέντη μου Στογιάν!
Τὸ καλοκαίρι τοῦτο νὰ ἔβγῃς γιὰ κλεψιά,
κ' ὕστερα ὄντας γυρίσῃς νὰ μὴ 'ξανάβγῃς πλιό.»
Τῆς μάννας του ἀποκρίθη καὶ λέει ὁ Στογιάν.
—«Μάννα, γλυκειά μου μάννα, τί φρόνιμα 'μιλεῖς!
'Βγάλε νὰν τὴ φιλήσω τὴ γλῶσσα τὴ χρυσῆ,
ποὺ δίνει τέτοια γνώμη καὶ τέτοια συμβουλή.»
Βγάνει τὴ γλῶσσα ἔξω ἡ μάννα ἡ κυτή,
καὶ ὁ Στογιὰν τὴν κόβει μὲ μιὰ δαγκαματιά.
Φορτώνει ἐνιὰ μουλάρια φορτώματα φλωριά,
τὰ 'πάει 'ς τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὰ 'πάει 'ς τὸ Χιλενδάρ,
κι' αὐτὸς καλογερεύτη, ν' ἁγιάσῃ τὴν ψυχή.

Ν. Γ. Πολίτης.

(1) 'Εν τῷ κειμένῳ *Στίρα πλανίνα* (θηλυκ.) = τὸ γηραιὸν ὄρος.

(1) Τινῶν ἐκ τῶν βουλγαρικῶν ᾀσμάτων οἱ δύο πρῶται στίχοι δρασκαταλληκτοῦσιν. — Τὴν ἔννοιαν, ὅτι κατὰ τὸ ἑλληνικὸν ᾆσμα,
ἀνοίγει ὁ γαῦρος κ' ἡ ὀξυὰ καὶ σκιώνουν τὰ λημέρια,
θγαίνουν οἱ κλέφταις 'ς τὰ βουνὰ· διὰ ταῦτο ἡ προσέγγισις τῆς ἀνοίξεως θλίβει τὰς μητέρας αὐτῶν.

(2) Τεργόβτσι, ἔμποροι, καὶ συνεκδοχικῶς ὁδοιπόροι, διαβάται.

ΑΠΟ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΝ

Ἐπιστολαὶ πρὸς φίλον.

Θ'

Ζάκυνθος, τῇ 28ῃ Ἀπριλίου.

Οἱ λεμβοῦχοι τῆς Ζακύνθου δὲν εἶναι ὀλιγώτεραν τολμηροὶ ἢ ἐπιδέξιοι τῶν Μεσολογγιτῶν, ἀλλ' ἡ μέθοδος των διαφέρει κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ πρὸς ἀποβίβασιν τῶν ἐπιβατῶν λέμβοι περιμένουν ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἔρχονται μικρὰ ἀκάτια εἰς προϋπάντησιν τοῦ ἀτμοπλοίου. Εἴκοσι περίπου τοιαῦτα μᾶς ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου, ἱκανὴν ὥραν προτοῦ προσεγγίσωμεν. Ἕκαστον ἀκάτιον περιέχει ἀνὰ δύο, ἐνίοτε δὲ τρεῖς ναύτας, οἵτινες ρίψοκινδυνεύουν τὴν ζωήν των πρὸς ἐξασφάλισιν ἐπιβατῶν διὰ τὰς ἐντὸς τοῦ λιμένος λέμβους, τῶν ὁποίων οὗτοι ἀποτελοῦν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν προφυλακήν. Ὁ εἷς τῶν ναυτῶν κρατεῖ τὰς κώπας καὶ μετ' ἀξιοθαυμάστου ἐπιδεξιότητος φέρει τὸ ἀκάτιον παραπλεύρως τοῦ ἀτμοπλοίου, παλαίων κατὰ τῆς ὁρμῆς τοῦ κύματος, τὸ ὁποῖον ἀπωθεῖται βιαίως ἑκατέρωθεν, σχιζόμενον ὑπὸ τῆς πρῴρας. 'Αλλ' ὁ κωπηλάτης νικᾷ τὸ κῦμα καὶ χωρὶς νὰ προστριβῇ εἰς τὸ φεῦγον σκάφος, πλησιάζει τοσοῦτον, ὥστε ἡ ἀνηρτημένη κλίμαξ τοῦ ἀτμοπλοίου περᾷ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του,— ἐνῷ δὲ περᾷ, ὁ σύντροφός του, ὄρθιος ἐντὸς τοῦ ἀκατίου, ἁρπάζει διὰ τῶν χειρῶν του τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος καὶ μένει κρεμάμενος ἐκεῖθεν. Ἡ λέμβος ἔμεινεν ἤδη ὀπίσω, μακρὰν τοῦ προχωροῦντος ἀτμοκινήτου, ἀλλ' ὁ ἄφοβος ἀκροβάτης ἀναρριχᾶται ἀμέσως ἀπὸ τὴν κλίμακα εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ, ἄνευ χρονοτριβῆς, συνομολογεῖ μετὰ τῶν ἐπιβατῶν συμβόλαια περὶ τῆς ἀποβιβάσεως.

Ἐξ ὅλων τῶν εἰς συνάντησίν μας ἐλθόντων σκαφιδίων οὐδὲ ἓν ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ. Ἡ ἐπιθαλάσσιος δ' ἐκείνη γυμναστικὴ ἀποβαίνει ἔτι μᾶλλον συγκινητική, ὅτε τὸ ἀκάτιον περιέχει τρεῖς ναύτας καὶ, ἀντὶ ἑνός, βλέπεις δύο συγχρόνως ἀνθρώπους κρεμαμένους ἀπὸ τὴν κλίμακα. Φοβεῖσαι μὴ αἱ κινήσεις τοῦ ἑνὸς παρεμποδίσουν τὰς τοῦ ἄλλου, μὴ αἴφνης ἀποσπασθῇ τοῦ στηρίγματός του ὁ ζῶν ἐκεῖνος βότρυς καὶ πέσῃ ἐντὸς τῆς ἀφριζούσης κάτω θαλάσσης. Εὐτυχῶς, οὐδὲν τοιοῦτον συνέβη, καὶ ἠγκυροβολήσαμεν σῶοι πάντες καὶ ἀκέραιοι.

Ἡ Ζάκυνθος εἶναι πόλις κομψὴ περιέχουσα εἴκοσι περίπου χιλιάδας κατοίκους. Ἐκ πρώτης ὄψεως βλέπει τις ἐκεῖ τὰ σημεῖα τῶν μακρῶν της μετὰ τῆς Βενετίας σχέσεων. Ὁ ρυθμὸς τῶν οἰκοδομῶν, τὸ στενὸν τῶν ὁδῶν, αἱ μικραὶ πλατεῖαι, αἱ πολυάριθμοι ἐκκλησίαι, τὰ πάντα ἐνθυμίζουν τὴν Ἰταλίαν. Παρετήρησα ἐν τούτοις οὐκ ὀλίγας μεταβολὰς ἀφότου τὴν ἐπεσκέφθην τελευταῖον,— πρὸ ἱκανῶν ἤδη ἐτῶν, δηλαδὴ πρὸ τῆς ἑνώσεως. Τότε τὰ παράθυρα ἦσαν δικτυωτά, ἐνίοτε δὲ ἠνοίγοντο αἱ *ζελοζίαι* ἐνῶ διέβαινες κάτωθεν, καὶ ἔβλεπες εἰς τὸ παράθυρον χαρίεσσαν κεφαλὴν φέρουσαν Ἰταλικὴν καλύπτραν καὶ ὑπὸ τὴν καλύπτραν τὴν λάμψιν δύο ζωηρῶν ὀφθαλμῶν· σήμερον οἱ ζωηροὶ ὀφθαλμοὶ σὲ βλέπουν χωρὶς ποσῶς νὰ κρύπτωνται ὄπισθεν κιγκλίδων, διότι αἱ *ζελοζίαι* κατηργήθησαν. Τότε ἤκουες περὶ σὲ ἰταλικὰ ὅσα καὶ ἑλληνικά, τώρα ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα ἀνέκτησεν ἐξ ὁλοκλήρου τὰ δικαιώματά της. Ὑπὸ τὴν ξένην προστασίαν ὀλιγίστη ἐλαμβάνετο φροντὶς διὰ τὴν εἰς τὸν Ἰόνιον λαὸν διάδοσιν τῶν φώτων, οἱ δὲ νέοι τῶν καλῶν οἰκογενειῶν ἐξεπαιδεύοντο τότε, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἕνωσιν τὰ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια ἐπληθύνθησαν καὶ εἰς τὰς ἑπτὰ νήσους. Τὰ χωρία ἔχουν προκαταρκτικὰ σχολεῖα, αἱ δὲ πόλεις καὶ γυμνάσια, ἅτινα προσθέτουν καὶ αὐτὰ τὴν ἀναλογίαν των εἰς τὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον αὐξάνοντα ἀριθμὸν τῶν φοιτητῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις πανεπιστημίου. Παρεκτὸς δὲ τῶν σχολείων, ὁ τύπος, τὰ δικαστήρια, ὁ πολιτικὸς βίος, ἡ ὅλη ὑπηρεσία τῆς διοικήσεως ἀποτελοῦν τοσούτους μοχλούς, χρησιμεύοντας εἰς ἀνύψωσιν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης.

Ἡ διάδοσις τῆς παιδείας ὑπῆρξεν ἐν τῶν κυριωτέρων εὐεργετημάτων τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἑνώσεως τῶν ἑπτὰ νήσων, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ μόνον ἐκ τῆς μεταβολῆς προκύψαν ὠφέλημα, οὐδ' ὑφίστανται λόγοι ὅπως μετανοήσωσι διὰ τὴν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος συνένωσιν οἱ Ἰόνιοι, μολονότι ὑπῆρχον οἱ προλέγοντες τὴν καταστροφὴν τῶν νήσων ὡς ἄμεσον ἐπακόλουθον τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Ἄγγλων. Οἱ φύσει μεμψιμοιροῦντες (τίς δ' Ἕλλην δὲν κλίνει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς τοῦτο, ἴσως ἐνδομύχως φρονῶν ὅτι ἐὰν ἠκούετο αὐτός, τὰ πράγματα θὰ ἐτρέποντο ἐπὶ τὸ βέλτιον;) οἱ φύσει μεμψίμοιροι δύνανται νὰ εὕρωσι σημεῖα συγκρίσεως μεταξὺ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ παρελθόντος. Ἀναμφιβόλως ἡ ἀστυνομικὴ ὑπηρεσία ἐξετελεῖτο ἀποτελεσματικώτερον ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν, ἴσως δὲ καὶ τὰ δικαστήρια εἰργάζοντο τότε ταχύτερον καὶ καλλίτερον. Ἀλλ' ἐν συνόλῳ, αἱ Ἰόνιοι νῆσοι προώδευσαν ἀφότου προσηρτήθησαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐημερία των ηὔξησαν ἔκτοτε, οἱ δὲ κάτοικοί των εὑρίσκουν εἰς τὴν πλατυνθεῖσαν πατρίδα στάδιον εὐρύτερον διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν των, διὰ τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν δραστηριότητα, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν φιλοδοξίαν των. Ὑπῆρχε φόβος ὅτι αἱ ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν κατασκευασθεῖ-

σαι ὁδοὶ θὰ ἐξαφανισθῶσι παραμελούμεναι ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον συνέβη. Ἀπ' ἐναντίας, καὶ ὁδοὶ νέαι καὶ διάφορα ἄλλα δημόσια ἔργα κατεσκευάσθησαν. Παρεκτὸς δὲ τούτων πάντων, ὑπάρχει καὶ τὸ μέγα κεφάλαιον τῆς ἀποδοθείσης εἰς τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα ἱκανοποιήσεως. Διότι, ἐπὶ τέλους, ἡ ζωὴ τῶν ἐθνῶν, ὅσῳ καὶ τῶν ἀτόμων, δὲν περιορίζεται εἰς μόνα τὰ ὑλικά. Ὑπάρχει καὶ τὸ *αἴσθημα*, τὸ ὁποῖον δέον ὅπως δήποτε νὰ συγκαταριθμηθῇ μεταξὺ τῶν συστατικῶν τῆς εὐτυχίας. Ἔπειτα δέ, μὴ δὲν εἶναι οὐσιῶδες πλεονέκτημα καὶ ἡ ἐλευθέρα ἐξάσκησις τοῦ δικαιώματος τοῦ παραπονεῖσθαι, εἴτε δικαίως εἴτε μή, κατὰ τοῦ ὑπουργείου καὶ τῶν ὀργάνων του, ἐὰν ἀνήκῃς εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν; Τὸ προνόμιον τοῦτο δὲ εἶχον οἱ Ἰόνιοι ἑνόσῳ τὴν Κυβέρνησιν ἐξεπροσώπει ἡ ἐρυθρὰ στολὴ τοῦ Ἄγγλου στρατιώτου.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὰς σημερινὰς ἐντυπώσεις μου. Ἡ πόλις ἐκαλλωπίσθη οὐσιωδῶς ἀφότου τὴν εἶδον. Θέατρον εὐρύχωρον καὶ εὐπρεπὲς ᾠκοδομήθη παρὰ τὴν θάλασσαν πλησίον τῆς πλατείας τοῦ ποιητοῦ, ὡς ὠνομάσθη αὕτη εἰς τιμὴν τοῦ Σολομοῦ, οὗτινος ἱστήθη ἐκεῖ ἡ προτομή· ἐκτίσθη δὲ καὶ καλὴ προκυμαία καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ λιμένος, ἀπὸ τὸ θέατρον μέχρι τῆς ἄλλης ἄκρας, ὅπου τὸ ὑψηλὸν κωδωνοστάσιον καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Διονυσίου.

Ὁ ἅγιος οὗτος εἶναι ὁ προστάτης τῆς Ζακύνθου, ὅπως ὁ ἅγιος Γεράσιμος τῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ ἅγιος Σπυρίδων τῆς Κερκύρας. Εἰς ἑκάστην τῶν νήσων τούτων διατηρεῖται ἐντὸς πολυτίμου θήκης τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου της, ἅπαξ δὲ τοῦ ἔτους τελοῦνται πρὸς τιμήν του λιτανεῖαι, καθ' ἃς ἐκτίθεται τὸ σῶμα εἰς τὴν προσκύνησιν τῶν κατοίκων καὶ ἀλλάσσονται τότε τὰ ἐνδύματα τοῦ ἁγίου, ἢ καὶ μόναι αἱ ἐμβάδες, αἱ δὲ παλαιαὶ— ἀλλ' ὄχι καὶ φθαρεῖσαι ἐκ τῆς χρήσεως,— διανέμονται εἰς τεμάχια, ὡς ἱερὰ κειμήλια. Εἰς ἑκάστην τῶν νήσων ὁρκίζονται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ προστάτου της, τὸν ἀποκαλοῦν δὲ *ἅγιον* ἁπλῶς, ἄνευ τῆς προσθήκης τοῦ ὀνόματός του. Οὗτος θεωρεῖται ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἅγιος. Ἄλλως δέ, ἡ λατρεία του δὲν περιορίζεται εἰς μόνην τὴν νῆσον τὴν ὁποίαν ἰδίᾳ προστατεύει. Αἱ ἄλλαι νῆσοι καὶ ἡ πλησιόχωρος στερεὰ παρέχουν εἰς ἕκαστον τῶν ἁγίων τούτων πρόσθετον ἀριθμὸν προσκυνητῶν, τῶν ὁποίων ἡ εὐλάβεια ἐπαυξάνει τὰς προσόδους τῶν ἐκκλησιῶν των.

Οὕτω ἐπὶ τοῦ *Θησέως*, ἀφ' οὗ σοῦ ἔγραψα σήμερον, εἶδα μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν τοῦ καταστρώματος νέον ἀνδρόγυνον. Ἡ σύζυγος ἐκράτει εἰς τὴν ἀγκάλην βρέφος φιλάσθενον. Πρὸς ἔναρξιν συνομιλίας ἠρώτησα πῶς ὀνομάζεται.— Δὲν ἔχει ἀκόμη ὄνομα, θὰ βαπτισθῇ εἰς τὴν Ζάκυνθον.— Μεταβαίνουν ἐκεῖ διὰ νὰ τὸ βαπτίσωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ ἔταξαν. Ἀπὸ τοὺς συνοδοιπόρους μου μανθάνω ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι σύνηθες. Οἱ γονεῖς *τάζουν* τὸ τέκνον των εἰς τὸν Ἅγιον, ταξειδεύουν, ἔρχονται εἰς Ζάκυνθον χωρὶς νὰ γνωρίζωσι ψυχὴν ἐκεῖ, πορεύονται κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ περιμένουν ἐκεῖ τὸν ἀνάδοχον· οἷος δήποτε δὲ ἢ οἱαδήποτε εἰσέλθῃ ἐκ τύχης κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, παρακαλεῖται, ἢ καὶ προσφέρεται ἐνίοτε, ὅπως βαπτίσῃ. Καὶ ἰδοὺ ἐγένοντο κουμπάροι χωρὶς νὰ γνωρίζωνται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πιθανότης ὅτι θὰ συναντηθῶσι ποτὲ πλέον, καθόσον εὐθὺς μετὰ τὴν βάπτισιν ἐπιστρέφουν εἰς τὴν πατρίδα οἱ γονεῖς μετὰ τοῦ μικροῦ χριστιανοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ ἅγιος ἔχει ἐφεξῆς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προστατεύῃ.

Ἔχουσι δὲ οἱ εὐλαβεῖς διδόμενα διὰ νὰ πιστεύωσιν ὅτι θὰ εἰσακουσθῶσιν αἱ πρὸς τὸν Ἅγιον εὐχαί των. Πᾶσα νέα ἔκδοσις τοῦ βίου του περιέχει θαύματα νέα προστιθέμενα εἰς ὅσα μακρὰ παράδοσις διαμνημονεύει. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε ὁ αὐτός, φίλε μου! Ἔχω ἐνώπιόν μου τὸ συναξάριον τοῦ Ἁγίου τῆς Ζακύνθου.(¹) Ὁ ἅγιος Διονύσιος οὗτος δὲν εἶναι ὁ Ἀρεοπαγίτης. Ἦτο ἐξ εὐγενοῦς Ζακυνθίας οἰκογενείας, εἰσέτι ὑπαρχούσης, τῆς τῶν Σιγούρων. Γεννηθεὶς τῷ 1546 ἔλαβε νέος ἔτι τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἀναχωρήσας δ' ἐκ τῆς πατρίδος του πρὸς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνέμων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς, ὅπου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ἐκτιμῶν τὰς ἀρετάς του, τὸν ἔπεισε νὰ δεχθῇ τὴν κενὴν τότε ἀρχιεπισκοπὴν Αἰγίνης. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παρῃτήθη τοῦ ἀξιώματος καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ζάκυνθον ἐκλείσθη εἰς μοναστήριον ἀπομεμονωμένον, εἰς τὰ ὀρεινότερα τῆς νήσου μέρη. Ἐκεῖ ἔζησεν ἐπὶ ἔτη πολλὰ τιμώμενος ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, ἀπεβίωσε δὲ ἐν ἔτει 1624. Οἱ Ζακύνθιοι ἔκτοτε ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς Ἅγιον, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ 1703 τοῖς ἐδόθη ἡ πρὸ τοῦτο κανονικὴ ἄδεια ἀπὸ τὸ πατριαρχεῖον. Ὥστε ὁ ἅγιος Διονύσιος οὗτος εἶναι εἷς τῶν νεωτέρων ἁγίων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Αὕτη δὲν ἀρέσκεται εἰς προσθήκας νέας εἰς τὸ Μηνολόγιόν μας, ὥστε εἶναι ὀλίγιστοι οἱ νεώτεροι ἅγιοί μας. Ὑπάρχουν ὅμως τινὲς ἀπολαύοντες ἰδιάζοντος σεβασμοῦ ἐκεῖ ὅπου διεβίωσαν καὶ ἐτελεύτησαν. Οἱ πλεῖστοι εἶναι μάρτυρες τῆς πίστεως σφαγέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν τις τῶν νέων λογίων μας ἀνελάμβανε τὴν περισύναξιν τῶν τοιούτων μαρτυρολογίων. Θὰ προσετίθετο οὕτω σελίς, τὰ μάλιστα ἀξιανάγνωστος, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν.

(¹) Δί τέσσαρες ἀσματικαὶ ἀκολουθίαι τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου, κτλ. Ἐν Ζακύνθῳ. 1876.

Τὸ ξενοδοχεῖον ἐκ τοῦ ὁποίου γράφω φαίνεται λαμπρὸν ὕστερον ἀπὸ τὰ τοῦ Ἀγρινίου καὶ τοῦ Μεσολογγίου. Ἐνταῦθα δὲν κοιμώμεθα καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ, ἀλλ' ἕκαστος ἔχει τὸ δωμάτιόν του, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ πάντα τὰ παρεπόμενα. Τὸ ἑστιατόριον εἶναι εὐρύχωρον, μετὰ δὲ τὴν μέχρι τοῦδε λιτότητα μ' ἐκθαμβοῖ σχεδὸν ἡ πολυτέλειά του. Εἰς τὴν τράπεζαν συνηντήσαμεν ἀρχαίους γνωρίμους, ὑπαλλήλους οὐδαμῶς δυσηρεστημένους διὰ τὸν ἐνταῦθα διορισμόν των. Μετὰ δὲ τὸ γεῦμα μᾶς ἀνήρπασαν οἱ νέοι φίλοι τοὺς ὁποίους ἀπεκτήσαμεν κατὰ τὴν περιοδείαν. Διήλθομεν τερπνῶς τὴν ἑσπέραν, χάρις εἰς τὴν φιλοξενίαν διὰ τὴν ὁποίαν δικαίως φημίζονται οἱ Ζακύνθιοι.

Εἶναι πολὺ ἀργά. Ἡ νεολαία τῆς Ζακύνθου ἐπιστρέφει ᾄδουσα εἰς τὰς ἑστίας της. Φαίνονται τόσῳ εὔθυμοι οἱ κάτοικοι ἐνταῦθα! Τοιοῦτος δὲν εἶναι ἐν γένει ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἕλληνος. Ἐξ ἁπάντων τῶν μεσημβρινῶν λαῶν ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ὀλιγώτερον ἐπιρρεπεῖς εἰς ἐκχύσεις φαιδρότητος. Ἴσως ἡ ἐξήγησις τούτου ἔγκειται εἰς τὴν ἱστορίαν ἡμῶν. Ἐπὶ τοσαύτας γενεὰς οἱ Ἕλληνες διεβίωσαν ἐν μέσῳ τῆς θλίψεως, ὥστε ἡ συνήθεια μετετράπη εἰς δευτέραν φύσιν. Ἀλλ' ἐνταῦθα, εἰς Ζάκυνθον, τὸ χόρτον δὲν ἐξηράνθη ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Τούρκου. Ὑπέστη καὶ ἡ νῆσος αὕτη τὴν κυριαρχίαν τοῦ ξένου, ἀλλ' ὁ ξένος ἐπέτρεπε τοὐλάχιστον ἐνταῦθα εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν νὰ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ. Ἡ παρουσία του δὲν ἦτο ἀγαπητή, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐνέσπειρε τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον. Τώρα δέ, ὅτε ἀνεχώρησαν οἱ ξένοι, ὅτε δὲν τοὺς βλέπουν πλέον ὡς δεσπότας τῆς πατρίδος των, οἱ νησιῶται ἐλησμόνησαν ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἢ οἱ Ἄγγλοι ὑπῆρξαν κύριοί των, ἢ ἐνθυμοῦνται μόνον τὰ εὐεργετήματα τῆς δεσποτείας των. Ἀλλ' ὅπου ὁ Τοῦρκος διέβη, ἀφῆκεν ὀπίσω του ὁλέθρου μόνον ἀναμνήσεις. Οἱ Ζακύνθιοι δὲν ἔζησαν ὑπὸ τὸν Τοῦρκον, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ζωηροὶ καὶ φαιδροί, καὶ γελοῦν εὐθύμως καὶ ᾄδουν. Πόσῳ δὲ ὡραῖα ᾄδουν! Ἤκουσα ἀπόψε ἁρμονικώτατα ᾄσματα ὑπὸ τὰ παράθυρά μου. Δὲν ἔλεγα πρὸ ὀλίγου ὅτι ἐνταῦθα τὰ πάντα ἐνθυμίζουν τὴν Ἰταλίαν; Δί Ἰόνιοι αὗται νῆσοι, ἀποτελοῦσαι παρέκτασιν τῆς Ἑλλάδος πρὸς δυσμάς, εἶναι ὡς τὰ πρῶτα τόξα γεφύρας ὡρισμένης ν' ἀπολήξῃ εἰς Ἰταλίαν. Διὰ τῶν νήσων τούτων αἱ δύο ἀδελφαὶ χερσόνησοι, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἰταλία τείνουσι πρὸς ἀλλήλας τὰς χεῖρας. Καὶ ὅμως, ὑπὸ τὸ ἐπίχρισμα τοῦ ξενικοῦ πολιτισμοῦ τοῦτο, ὑπάρχει χώρα ἑλληνικωτέρα τοῦ ἄνθους τούτου τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ζακύνθου ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς τοσοῦτους ὀφείλει ποιητάς, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλει τὸν ψάλτην τῆς ἐλευθερίας της, τὸν Σολομόν, τὸ καύχημα τῆς ἀναγεννωμένης ἑλληνικῆς φιλολογίας;

[Ἕπεται συνέχεια]

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΛΙΟΝΗΣ

Διήγημα.

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

ΙΖ'

Ὅπως ἐξηγηθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν τὰ συμβαίνοντα χρήζομεν βραχείας εἰς τὸ παρελθὸν ἀναδρομῆς.

Ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ὅτι ἡ *Σεβεμπὲκ* εἶχε γείνει ἄφαντος ἐκ τοῦ χαρεμίου τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶχεν ὁρμηθῆ ἡ κατὰ τοῦ Μηλιόνη ἐκστρατεία τῶν ἀγάδων τῆς Ἄρτης. Ἡ σύμπτωσις αὕτη εἶχεν ἀφορμὴν τὴν ἑξῆς· ἡ νεᾶνις διὰ ψυχολογικῆς βίας καταστᾶσα σύζυγος τοῦ Χαλήλ, κατετρόμαξεν, ὅτε ἡ μήτηρ της ἔσπευσε νὰ τῇ περιγράψῃ τὰς μελλούσας ἐντυπώσεις τοῦ πατρός, ὅτε οὗτος θὰ ἐμάνθανε τὸ μοιραῖον τοῦτο γεγονός. Ἡ φρίκη, ἡ ἀγανάκτησις, ἡ μανία, ἡ ἀπόγνωσις, ἔμελλον νὰ ἀλλοιώσωσι τὸ πρόσωπόν του Ἦτο ἱκανὸς νὰ καταντήσῃ εἰς τὸ ἔπακρον τῆς παραφορᾶς, ἠδύνατο νὰ φρυάξῃ, νὰφρίξῃ, ἠδύνατο νὰ πνίξῃ ἄνθρωπον. Ἡ Βάσω τόσον κατεπτοήθη ἐκ τῆς τραγικῆς ταύτης εἰκόνος, ὥστε προέτρεψε τὴν μητέρα της νὰ μείνῃ παρ' αὐτῇ, φοβουμένη κίνδυνον δι' αὐτὴν ἐκείνην. Ἀλλ' ἀδύνατον ἦτο τοῦτο, εἶπεν ἡ μήτηρ, τόσον χειρότερα ἂν ἔμενεν ἐκεῖ, τότε θὰ ἐφρύαττεν ὁ Κώστας κατὰ δύο ἐνόχων, τότε θὰ εἶχε πλείονας ἀθῴους καθ' ὧν νὰ κατασκεδάσῃ τὴν ὀργήν του, θὰ εἶχε τὰ τέκνα της. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἡ Μελάχρω, ἐνθυμήθη ὅτι ἦτο καιρὸς ν' ἀπέλθῃ ἤδη, καὶ συνέτεμε κατά τινας ὥρας τὴν παρὰ τῇ κόρῃ ἐπίσκεψίν της.

Ἡ Βάσω ἔμεινε μόνη, μόνη μετὰ τῶν φοβερῶν εἰκόνων αἵτινες τὴν ἠπείλουν, μόνη μετὰ τῶν φρικωδῶν φασμάτων, ἅτινα τὴν κατεδίωκον. Ἀνελογίσθη ὅτι δὲν εἶχε τοῦ λοιποῦ ἄλλο ἄσυλον ἢ τὸν τάφον, ἄλλον φίλον ἢ τὸν θάνατον. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θ' ἀπηλλάσσετό ποτε τῆς μισητῆς ἐκείνης εἰρκτῆς, τῆς φρικώδους ἐκείνης μετὰ τοῦ Τούρκου συμβιώσεως. Ἐὰν ἀνέκτα τὴν ἐλευθερίαν της, εἰς τί θὰ τῇ ἐχρησίμευεν αὕτη; Νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς τοὺς γονεῖς της ἦτο ἀδύνατον, ὁ πατήρ της ἔμελλε νὰ τὴν φονεύσῃ. Νὰ μείνῃ ἐκεῖ, νὰ μείνῃ εἰς τὸ σεράγι, νὰ μείνῃ εἰς τὸ χαρέμι; Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἐξ ἀρχῆς φρικῶδες, ἤδη δὲ μετὰ τὰς ἐξηγήσεις τῆς μητρός της κατέστη ἀποτρόπαιον. Ἕως τότε ἐνόμιζεν ὅτι ἔσωζε τοὺς γονεῖς της νυμφευομένη τὸν Τοῦρκον· τοῦ λοιποῦ ἡ σκληρὰ αὕτη παραμυθία τῆς συνειδήσεως ἐξέλιπε. Τότε ἐν τῇ ἀθημονίᾳ της ἀνεμνήσθη τὸν σώφρονα καὶ καλὸν ἐκεῖνον νέον, ὅστις ἦτο ὁ μνηστήρ της. Ἡ μήτηρ της τῇ εἶχεν εἰπεῖ ὅτι οὗτος εὑρίσκετο πλησίον

τοῦ Χρήστου Μηλιόνη. Ἡ ἀνάμνησις φέρει τὴν ἀνάμνησιν, καὶ τότε ἡ Βάσω ἐνθυμήθη μετὰ στοργῆς τὸν ἀγαθὸν καὶ ἀνδρεῖον ἐκεῖνον καπετάνον, τὸν *γοννό* της, ὃν εἶχε γνωρίσει ὅτε ἦτο μικρὰ τὴν ἡλικίαν. Ὤ, νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔζη ὑπὸ τὴν προστασίαν του, νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ καταφύγῃ εἰς μέρος τι, εἰς γωνίαν τινὰ τῆς γῆς, εἰς ἐρημόν τινα τόπον, ὅπου νὰ ἐκτείνεται ἡ προστάτις σκιὰ τοῦ μεγαλωνύμου ἐκείνου! Καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη τοσοῦτον ποθητὴ παρέστη εἰς τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς τῆς νεάνιδος, ὥστε παρ' ὀλίγον θὰ ἐπίστευεν εἰς τὸ δυνατὸν τῆς πραγματικῆς ἐκτελέσεως. Ὅπως ἐνόνειρον ἡ ἀπόστασις τοῦ ποθουμένου ἀπὸ τοῦ ποθοῦντος παρίσταται τόσον βραχεῖα, ὥστε συνήθως συγχέεται, οὕτως ἐν τῷ δυστυχεῖ βίῳ, ἐν τῇ στυγνῇ πραγματικότητι, πιστεύει ὁ ἐγρηγορὼς καὶ ὀνειροπολῶν, ὅτι δι' ἑνὸς ἅλματος δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ποθούμενον.

Ἀλλ' ὅτε ἡ πρώτη ἔξαψις παρῆλθεν, ἡ νεᾶνις, περιελθοῦσα εἰς τὴν ψυχρὰν καὶ περιεσκεμμένην κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦντος, καὶ μὴ θέλοντος ν' ἀπελπισθῇ, ἤρχισε νὰ σκέπτηται ἐπιμόνως περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου τούτου. Εἶχεν ἤδη προσελκύσει τὴν συμπάθειαν τῆς μαύρης Φατμᾶς, παρ' ἧς ἐδιδάχθη πολλὰ πράγματα, καὶ ἱκανὰς τουρκικὰς λέξεις. Προσέτι ἔμαθε παρ' αὐτῆς ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἔμελλον νὰ ἐκστρατεύσωσιν ὅσον οὔπω κατὰ τοῦ γοννοῦ της, ἔμαθε καὶ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ὁρμηθῇ ἐξ Ἄρτης ἡ ἐκστρατεία. Ὅσον διὰ τὰ κλειδία τῶν θυρῶν, τῶν τε ἔνδοθεν καὶ τῶν μετεύλων, ἡ μαύρη, ἥτις ἠγάπα πολὺ τὸ χασίς καὶ ὄπιον, δὲν ἐπολυπραγμόνει, καὶ τὰ ἄφηνεν ὅπου ἤθελε τύχει. Ὑπελείπετο νὰ προμηθευθῇ ἡ Βάσω ἕνα ἱματισμόν, μίαν πιστόλαν καὶ ἓν γιαταγάνι τοῦ Χαλὶλ-ἀγᾶ, καὶ τοῦτο δὲν ἦτο πολὺ δύσκολον. Ὁ ἀγᾶς ἄφηνε συνήθως τὰ ἐνδύματά του, τὸ σελάχι του καὶ τὰ ὅπλα του εἰς τοὺς γυναικωνίτας. Ἀγνοεῖται ἂν ἔπραττε τοῦτο κατὰ τύχην ἢ ἐπίτηδες πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν γυναικῶν. Ἡ Βάσω μαθοῦσα ὅτι τὴν ἐπαύριον ἔμελλεν ἡ ἐκστρατεία νὰ ἐκκινήσῃ, περιεβλήθη τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ὅπλα τοῦ ἀγᾶ, ἥρπασε τὰς κλεῖδας τῆς Φατμᾶς, καὶ ἔγεινεν ἄφαντος.

Ἡ δύστηνος κόρη ἔτρεμεν ὅλη, πράττουσα ταῦτα. Ἐν τούτοις ὁ σκοπός της δὲν ἦτο νὰ μεταβῇ εἰς τὸ λημέρι τοῦ γοννοῦ της, πολὺ ἀπεῖχε τοῦ νὰ σκεφθῇ τοῦτο. Ἤθελε μόνον νὰ πορευθῇ μακρὰν τῆς Ἄρτης καὶ πλησίον εἰς τὰ *κατατόπια* τοῦ κλέφτου. Ἡ καλλίστη δὲ πρὸς τοῦτο εὐκαιρία ἦτο νὰναμιχθῇ μετὰ τῶν Τούρκων ὡς εἷς αὐτῶν, καὶ ν' ἀπομακρυνθῇ. Τὸ λυκαυγὲς τῆς πρωΐας θαυμασίως ἐβοήθει τοὺς σκοπούς της, οὐδεὶς τὴν ἐγνώριζεν, οὐδεὶς ἠδύνατο εὐθὺς νὰ ὑποπτεύσῃ τὸ φυλόν της. Ἐντούτοις ἔτρεμε, καὶ ὅτε ὑπερέβη τὸν οὐδὸν τοῦ χαρεμίου καὶ ἐπάτησεν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ὁδοῦ, εἶχε μεταμεληθῇ ἤδη. Ἐπεθύμει νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω, ἀλλ' ἐφοβεῖτο μὴ πάθῃ χειρότερα. Ἐὰν τὴν ἔβλεπέ τις ἐκ τῶν ἀντιζήλων της ἐν τῷ χαρεμίῳ, θὰ τὴν κατήγγελλεν εἰς τὸν ἀγᾶν, καὶ πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τότε τὸ ἀλλόκοτον διάβημά της; Ὅλοι ἔμελλον νὰ τὴν ἐκλάβωσιν ὡς παράφρονα, ἢ ὡς ἔνοχον συνωμοτοῦσαν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ *ἐφέντη*. Ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ προέβη.

Ὅτε ὁ στρατὸς ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἡ Βάσω ἀνέπνευσε τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ, ἀνέλαβε θάρρος. Τὸ στῆθός της πρώτην φορὰν εἰσέπνεεν ἐλευθέρως, καὶ ἡ καρδία της ἐσκίρτα. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὅτε τινὲς τῶν ἀγάδων ἤρχισαν νὰ τὴν κυττάζωσι μετὰ περιεργείας, πάλιν ἐφοβεῖτο. Προσεπάθει ν' ἀποκρύπτῃ ὅσον ἠδύνατο τὸ πρόσωπόν της ἀπὸ τῶν ἀδιακρίτων βλεμμάτων, ἔφερε δὲ καὶ τὸ σαρίκιον πυκνῶς καὶ ἀδεξίως, περιτετυλιγμένον περὶ τὴν κεφαλήν. Ἀλλ' ὅτε ἡ συνοδεία ἔφθασεν εἰς τὸν πρῶτον σταθμόν, καὶ ἀντήχησε τὸ προκηρυχθὲν ὑπὸ του Κλεισούρα πρόσταγμα, τὶς τῶν πιστῶν μουσουλμάνων ἤθελε νὰ προέλθῃ ὡς διαγγελεύς, κομίζων ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Χρῆστον Μηλιόνην, ἡ Βάσω οὔτ' ἐσκέφθη οὔτ' ἐδίστασεν ἀλλ' ἅμα ἀκούσασα τὴν λιγύφθογγον μολπὴν τοῦ κήρυκος (ὅστις κατὰ τὸ Τουρκικὸν ἔθος ἀνέβη ἐπὶ δένδρου καὶ ἐρραψῴδησε κατὰ τὸν ἀσιατικὸν τρόπον τὰς λέξεις), ἔσπευσε νὰ παρουσιασθῇ πρώτη καὶ μόνη αὐτή.

Ἐκεῖνο ὅπερ τὴν ἐξέπληξεν, ἦτο ἡ αὐθόρμητος πρόσοδος καὶ δευτέρου ἐθελοντοῦ, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἡ παρ' αὐτοῦ διαβεβαίωσις ὅτι ἐγνώριζεν αὐτήν. Εἰς μάτην ἡ Βάσω ἐβασάνισε τὴν μνήμην της, οὐδαμοῦ εἶχεν ἰδεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον. Ἔπειτα οὗτος τῇ ἐφάνη τόσον παράδοξος, τόσον ἀλλόκοτος, ὥστε ἠπόρει καὶ αὐτὴ τί νὰ πιστεύσῃ. Προκριτώτερον θὰ ἦτο δ' αὐτήν, ἂν καὶ ἦτο δειλὴ ὡς νεαρὰ γυνὴ καὶ ἄπειρος, ν' ἀπῆρχετο μόνη εἰς τὴν ἀποστολὴν ἐκείνην. Δὲν ἐγίνωσκε τὰς ὁδούς, ἀλλ' ὅμως ἤρκει ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς συνοδίας, καὶ ὁ τελευταῖος δεσμὸς διερρήγνυτο. Ἡ ἀμηχανία αὕτη, ἡ ἐκ τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς δειλίας ἀπορρέουσα, οὐδὲν θὰ ἦτο ἀπέναντι τῆς ἀγαλλιάσεως, ἣν θὰ ἐνεποίει αὐτῇ ἡ ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀπομάκρυνσις, ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ ἀγνώστου ἐκείνου ἦτο ὡς προέκτασις τῶν συνεχόντων αὐτὴν δεσμῶν. Πᾶς ἄνθρωπος θὰ ἠσθάνετο αὐτόματον ὁρμὴν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀπροσδόκητον συνήγορον, ὅστις θὰ προσήρχετο οὕτως ἀρωγὸς καὶ ἐπίκουρος τῆς παραβόλου ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκετο ἡ Βάσω, τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἄλλως. Αὕτη ἐζήτει μόνον ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τῶν ἐξ ἀνάγκης συνοδοιπόρων της, ἀναλογιζομένη ὅτι τὰ μέλλοντα δὲν ἠδύναντο νὰ εἶνε χείρονα τῶν

παρελθόντων. Δὲν τὴν ἔμελε τί ἤθελεν ἀπαντήσει καθ' ὁδόν, οὐδὲ πῶς ἔμελλε νὰ ὁδοιπορήσῃ εἰς ἀγνώστους τόπους. Ἤρκει ν' ἀπαλλαχθῇ τῆς ἀπεχθοῦς παρουσίας τῶν συνοδοιπόρων της.

Τὰ μετὰ ταῦτα διηγήθημεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κεφαλαίοις. Ἓν μόνον ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν. Ἀφοῦ ὁ Καμπόσος προέβη εἰς τὴν ἀλλόκοτον ἐκείνην καὶ ἀπίστευτον ἐξομολόγησιν, ἥτις ἠδύνατο ν' ἀνορθώσῃ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῆς ἀκροωμένης, ἂν δὲν τοὺς περιέσφιγγε τὸ σαρίκιον, ἀφοῦ ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἀπόπειραν τοῦ ν' ἀναγκάσῃ αὐτὴν νὰ τῷ ἀνακοινώσῃ τὰς ἰδίας αὐτῆς γνώμας, τελευταῖον ἡ Βάσω δὲν παρέλιπε ν' ἀπευθύνῃ πρὸς αὐτὸν μίαν ἐρώτησιν, τὴν ἑξῆς.

— Δὲ μοῦ λές, γιατὶ θέλησες νὰρθῇς μαζύ μου εἰς αὐτὸν τὸ δρόμο;

Ὁ Καμπόσος ἐδίστασε μικρόν, πρὶν ν' ἀπαντήσῃ. Τέλος εἶπεν:

— Εἶδα ποῦ ἦταν ἀνάγκη. Οἱ ἀγάδες δὲν ἤθελαν νὰ πᾶνε.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη δὲν ἦτο βεβαίως συμπερασματικὴ δι' ἄνθρωπον δυσκόλως πειθόμενον. Ἡ Βάσω ἀπηύθυνε καὶ δευτέραν ἐρώτησιν.

— Καὶ γιατὶ εἶπες ψέμματα, ὅτι μ' ἐγνώριζες; Μὲ εἶχες ζαναϊδεῖ ποτέ;

— Τὸ ἔκαμα διὰ νὰ σὲ γλυτώσω ἀπὸ τὴν μπερδεψιὰ ἐκείνην, εἶπεν ὁ Καμπόσος.

Ἴσως αἱ δύο αὗται ἀπαντήσεις πόρρω ἀπεῖχον τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ πιθανῶς δὲν εἶχεν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀκριβῆ συνείδησιν τῶν ἀφορμῶν, αἵτινες ὤθησαν αὐτὸν εἰς τὸ διάβημα. Τὸ κατ' ἐμέ, νομίζω ὅτι τὸ φύσει ῥαθιουργικὸν καὶ κατοπτευτικὸν πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἦτο τὸ μόνον κινῆσαν αὐτὸν αἴτιον ἵνα προσέλθῃ αὐθόρμητος εἰς τὴν παράβολον ἐκείνην ἀποστολήν. Ὁ σκοπός του ἦτο ἴσως νὰ κατασκοπεύσῃ τὰς θέσεις καὶ τὰ *ταμπούρια* τῶν κλεπτῶν, καὶ νὰ πωλήσῃ εἰς τοὺς Τούρκους μεγαλειτέραν δούλευσιν, ἢ ὅση συνίστατο εἰς τὰ κόμιστρα καὶ εἰς τὴν ἐγχείρισιν τῆς ἐπιστολῆς.

Ἴσως προσέτι θὰ ἐρωτήσωσιν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν, ποίαν ἀφορμὴν εἶχεν ὁ Καμπόσος νὰ διηγηθῇ πρὸς τὸν ἄγνωστον αὐτῷ νέον οὕτω προχείρως τὴν ἱστορίαν του; Πρόσωπον τοιοῦτον ὡς πρώτην ἀρετὴν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὴν ἐχεμυθίαν καὶ τὴν κρυψίνοιαν. Τοῦτο εἶνε ἀληθές. Ἀλλ' οὐδὲν συμφέρον εἶχεν ὁ ἄνθρωπος οὗτος ν' ἀποκρύπτῃ ἀπὸ τῶν Τούρκων τὴν ἱστορίαν του· τοὐναντίον εἶχε συμφέρον νὰ καθιστᾷ αὐτὴν φανεράν. Ἡ ἄκρα νεότης καὶ ἡ συμπαθὴς μορφὴ τοῦ νομιζομένου Τούρκου τῇ ἐνέπνευσεν ἐμπιστοσύνην. Οὐδεμίαν ἀφορμὴν εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι τὸ σχῆμα, ὅπερ ἔφερεν ἐκεῖνος, ἦτο πλαστόν. Ἄλλως τόσῳ προθυμότερον ἔκλινεν εἰς τὸ νὰ διηγῆται τὴν ἱστορίαν του πρὸς πάντα μουσουλμάνον, ὅσῳ ἠσθάνετο εἶδός τι ὑπερηφανίας διηγούμενος αὐτήν. Μηδεὶς ἀπορήσῃ διὰ τοῦτο. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐσεμνύνετο διότι κατώρθωσε δηθεν νὰ λύσῃ πρόβλημα ἄλυτον πρὸ αὐτοῦ, τὸ νὰ εἶναι Τοῦρκος χωρὶς ν' ἀλλαξοπιστήσῃ. Ἔτρεφε δὲ βαθεῖαν περιφρόνησιν πρὸς πολλοὺς ἄλλους ῥωμηοὺς τοῦ τότε χρόνου, οἵτινες οὐδὲν κατώρθωσαν ἐξομόσαντες. Πᾶς ἐξωμότης ἔπαυε νὰ εἶνε Χριστιανός, ἀλλὰ δὲν ἐγίνετο καὶ Τοῦρκος, διὰ τὸ φύσει ἀδύνατον τοῦ πράγματος. Οἱ τοιοῦτοι δὲ ἄνθρωποι κατήντων εἰς οἰκτρὰν καὶ γελοίαν θέσιν, διότι οὔτε οἱ Χριστιανοὶ τοὺς ἤθελον πλέον ὡς Χριστιανούς οὔτε οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐδέχοντο ὡς Τούρκους. Ἀλλὰ τοῦτο πάσχουσι καὶ ἄλλοι πολλοί...

ΙΗ'

Ὁ Πευκόρραχος, ὅστις μεθ' ὅλον τὸ δυσκίνητον αὐτοῦ εἶχε κατέλθει ἀπὸ τοῦ βράχου, ἔσπευσε νὰ συλλάβῃ τὸν Καμπόσον, καὶ δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ τὸν ἀφήσῃ. Τὸν περιέσφιγξε δὲ τόσον πολὺ μὲ τὰς ὀζώδεις χεῖράς του, ὥστε ὁ ἄτυχης ἐκεῖνος οὐδ' ἀπεπειράθη νὰ τοῦ δαγκάσῃ τοὺς δακτύλους, ὡς θὰ ἔπραττεν εἰς πᾶσαν ἄλλην περίστασιν, ἂν τὸν περιέσφιγγον ἀπαλώτεραι χεῖρες. Ὁ Πευκόρραχος καὶ ὁ Γκαβόχηνας, ὁ πιστὸς φίλος αὐτοῦ, ὃν δὲν ἐπαρουσιάσαμεν ἀκόμη εἰς τοὺς ἀναγνώστας, δὲν διέπρεπον ἐπὶ εὐκινησίᾳ μεταξὺ τῶν συντρόφων των, ἀλλ' ὅσον διὰ τὸ ταμπούρι ἦσαν βράχοι ἀκλόνητοι, καὶ οὐδὲ μοχλὸς δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς ἐκριζώσῃ. Μετὰ τῆς αὐτῆς καρτερίας, μεθ' ἧς ὁ Πευκόρραχος ἠδύνατο νὰ φυτευθῇ ἐπὶ κρημνώδους σκοπιᾶς, καὶ νὰ φυλάξῃ ἐκεῖ ταμπούρι ὥραν τὴν ὥραν, ὑποφέρων τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτός, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀκάμπτου ἰσχυρογνωμοσύνης, ἂν ἐκράτει ἄπαξ εἰς τὴν χεῖρά του λείαν τινά, ἄγραν, λάφυρον, *πλιάτσικο*, ἂς ἦτο τοῦτο ἄνθρωτος ἢ πρᾶγμα, θηρίον ἢ βουνόν, δὲν θὰ ἐπείθετο ποτὲ νὰ τὸ ἀφήσῃ, ἀλλ' ἂν τοῦ ἔκοπτες τὴν μίαν χεῖρα, μὲ τὴν ἄλλην θὰ τὸ ἐβάσταζεν, ἂν καὶ τὰς δύο, θὰ τὸ συνελάμβανε μὲ τοὺς ὀδόντας. Τοιαύτην σπανίαν ἀρετὴν ὅλοι οἱ κλέφται δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν, ἀλλ' εἶχον ἄλλος ἄλλην. Ὁ Πετρίτης, φέρ' εἰπεῖν, εἶχε *μάτι*, ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ ἀπὸ τεσσάρων μιλίων ἀποστάσεως, ὄχι μόνον ἂν ἦτο Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλὰ τὴν τρίχωσιν τῆς φλοκάτας, τὸ χρῶμα τοῦ σελαχίου καὶ τὴν στιλπνότητα τοῦ ὁπλισμοῦ. Ὁ Ὄρνιος εἶχε *πόδι*, ἠδύνατο νὰ τρέξῃ ἀπνευστὶ πεντήκοντα μίλια εἰς ἑπτὰ ὥρας, καὶ τοῦτο χωρὶς ν' ἀναπαυθῇ, χωρὶς νὰ σταματήσῃ, χωρὶς νὰ διψήσῃ. Ὁ Ξυπνητήρας εἶχεν *αὐτί*, ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ ἀπὸ ὀκτακοσίων βημάτων θορύβου, πνοήν, ψίθυρον, μορμυρισμόν, ἀναστεναγμόν. Ὁ Σαΐτας εἶχε *χέρι*, ἠδύνατο νὰ ἐκσφενδονήσῃ εἰς ἀπόστασιν βολῆς καρυοφυλλίου

βαρὺν λίθον, καὶ τὴν χεῖρα δὲν τὴν ἔβλεπες, ἐστροφοδινεῖτο ὡς *φτερωτή*, ὡς τροχὸς νερομύλου, οὐδὲ τὸν λίθον ἔβλεπες, τὸν δοῦπον τῆς πτώσεως ἤκουες μόνον· τέλος ὁ Τσιντζούρας, ἐλλείψει ἄλλου ὠφελιμωτέρου προτερήματος, εἶχε *τραγοῦδι*, ἔκρουε τὴν λύραν μετὰ δεξιότητος, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ συγχορευτοῦ, ἐπιάνετο ἀπὸ ἕνα σχοῖνον κ' ἐχόρευεν.

Ἀφοῦ ὁ Πευκόρραχος συνέλαβε καλῶς τὸν ἄνθρωπόν του, ἔβαλε μίαν κραυγήν.

— *Καραοῦλι!*

Ἡ λέξις αὕτη, ἥτις ἐσήμαινεν ὅ,τι ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων μας ἡ κραυγὴ *σκάντζα βάρδια!* καὶ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τὸ ἐπιφώνημα *ἀλλαγή!* ἔμελλε ν' ἀφυπνίσῃ τοὺς κοιμωμένους κλέφτας, ἂν δὲν εἶχον ἐξεγερθῇ οὗτοι ἤδη ἐκ τῆς προλαβούσης ἐκπυρσοκροτήσεως. Ἐξ ἡ ὀκτὼ ἐκ τούτων, καταλιπόντες θερμὰς τὰς φλοκάτας των, εἶχον συρρεύσει ἤδη εἰς τὴν σκηνήν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Πευκόρραχος ἐξέπεμπε τὴν κραυγὴν ταύτην.

— Τί εἶναι; τί τρέχει;

Οὐδεὶς ἀπήντα εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας. Ὁ μὲν ἀγαθὸς Πευκόρραχος οὐδὲ γρῦ ἐνόει ἐκ τῶν συμβαινόντων, ὁ δὲ Νίκος χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν εἶχε σχίσει τὴν λευκὴν ἀκόμη φουστανέλλαν του καὶ προσεπάθει νὰ περιδέσῃ τὸ τραῦμα τῆς Βάσως.

— Φέρετε φῶς! ἔλεγε· ἀνάψετε δᾳδί, παιδιά! Οἱ κλέφται δὲν ἦσαν ἀδιάκριτοι, καὶ δὲν ἐπέμενεν νὰ μάθωσι τὰ ἀγνοούμενα. Εἰς αὐτῶν ἐξετέλεσε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Νίκου, καὶ ἤναψε διὰ πυρολίθου θρυαλλίδα. Ἐφωτίσθη τότε τὸ ὠχρὸν καὶ ξανθὸν πρόσωπον τῆς νεάνιδος, ἥτις τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶχεν ἀπορρίψει ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὴν κίδαριν, καὶ ἐφάνησαν οἱ βόστρυχοι τῆς κόμης της περὶ τὸν λαιμόν. Ἀλλ' ὁ Νίκος δὲν ἔβλεπε τὸ πρόσωπον, προσεῖχεν εἰς τὴν πληγὴν τοῦ βραχίονος. Εὐτυχῶς δὲν ἦτο βαθεῖα αὕτη.

Τὸ πρόσωπον τὸ ἔβλεπον οἱ κλέφται. Τοὺς ἐφάνη δὲ ὡς ἀκτὶς σελήνης κατὰ τὴν ἀσέληνον ἐκείνην νύκτα, ὡς σταγὼν δρόσου εἰς τὴν τραχεῖαν ἐκείνην ἐρημίαν.

Ἀπὸ τοῦ νεαροῦ τούτου προσώπου, τοῦ πλασθέντος διὰ νὰ εἶναι φαιδρόν, καὶ ὅμως φέροντος ἤδη ἴχνη δακρύων περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡ προσοχὴ των ἐστράφη πρὸς τὸ ἄλλο ἐκεῖνο σκυθρωπὸν καὶ ἀπαίσιον πρόσωπον, τὸ τοῦ Καμπόσου. Κατ' ἀρχὰς εἰς τῶν κλεφτῶν εὗρε πρόχειρον ἐξήγησιν τῆς ἀπορίας του, ἢν καὶ ἀνεκοίνωσε πρὸς ἕνα τῶν συντρόφων..

— Ξέρεις, θὰ τὴν ἔκλεψεν αὐτὸς ὁ Τούρκαλος, κι' αὐτὴ εἶναι ῥωμηοπούλα.

Εἰς τὴν ὑπόνοιαν ταύτην, οἱ κλέφται ἤρχισαν νὰ ῥίπτωσιν ἀπειλητικὰ βλέμμα πρὸς τὸν ἀτυχῆ Καμπόσον καὶ ὁ Ὄρνιος, εἷς τῶν συνδραμόντων κλεφτῶν, ἦτο ἕτοιμος νὰ τὸν καταστραπάξῃ. Ἀλλ' ὁ Πευκόρραχος ἔκραξε.

— Ξυπνήσετε τὸν καπετάνο, μὴ κάνετε λωλαμάραις. Ἐκεῖνος θ' ἀποφασίσῃ.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν περιέσφιγξε τόσον σφοδρῶς τοὺς δύο βραχίονας τοῦ Καμπόσου, ὥστε ὁ δυστυχὴς ἐπόνεσε καὶ ἀφῆκε γογγυσμόν.

Τὴν γνώμην τοῦ Πευκόρραχου παρεδέχθησαν πάντες ἄνευ ἀντιρρήσεως.

ΙΘ'.

Δι' ὀλίγων ἔσπευσε νὰ ἐξηγήσῃ ἡ Βάσω εἰς τὸν ἔκπληκτον Χρῆστον Μηλιόνην τὰ κατὰ τὸν Καμπόσον. Ὁ ἐπιτήδειος οὗτος ἄνθρωπος εἶχε καταγγείλει αὐτὸς ἑαυτόν. Ἡ τύχη τῷ εἶχε στήσει τοιαύτην παγίδα, οἵαν οὐδὲ ὁ δεινότατος τῶν θηρευτῶν κατώρθωσέ ποτε νὰ παρασκευάσῃ. Τὰ περὶ τῆς ἰδίας αὐτῆς τύχης ὑπεσχέθη ἡ νέα νὰ διηγηθῇ τὴν ἐπαύριον. Προσεκλήθη ὁ ἡλικιωμένος κλέφτης Γκαβόχηνας, ὁ πιστὸς σύντροφος τοῦ Πευκόρραχου, ὅστις δὲν ἦτο ἀδέξιος χειρουργός, καὶ ἀνεδέχθη νὰ θεραπεύσῃ τὴν πληγήν της. Ὁ Νίκος δακρύων τοὺς ὀφθαλμούς, ἐζήτει συγγνώμην καὶ δὲν παρηγορεῖτο διότι αὐτὸς ἦτο ὁ αἴτιος τοῦ δυστυχήματος. Ἡ κόρη τὸν ὤκτειρε, καὶ δὲν ἔσπευσε νὰ τῷ εἴπῃ ὅτι αὐτὴ μᾶλλον ἔμελλε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συγγνώμην του.

Τὴν ἐπαύριον ἡ Βάσω συνδιελέχθη κατ' ἰδίαν μετὰ τοῦ *καπετάνου*, καὶ διηγήθη πρὸς αὐτὸν κατὰ πλάτος ὅσα εἶχε νὰ διηγηθῇ. Ὁ κλέφτης τὴν συνεβούλευσε νὰ μὴ εἴπῃ τι εἰς τὸν Νίκον, ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ τῇ ὑπεσχέθη νὰ τὴν πέμψῃ εἰς ἀσφαλῆ τόπον. Προσέτι ἀνεδέχθη ὁ Χρῆστος νὰ γείνῃ ἐγγυητὴς καὶ μεσίτης ὑπὲρ αὐτῆς, ὅπως τύχῃ τῆς πατρικῆς συγγνώμης.

Ἡ νέα ἠσθάνθη βάλσαμον παραμυθίας εἰς τὴν καρδίαν της, ἀπέτεινεν αἰδήμον καὶ σοβαρὸν μειδίαμα πρὸς τὸν Νίκον, καὶ τὴν ἐπομένην νύκτα μετέβη εἰς τὴν πλησιεστέραν ἔπαυλιν, συνοδευομένη ὑπὸ τῶν δύο χωρικῶν, οὓς τῇ εἶχε δώσει ὡς ὁδηγοὺς ὁ ἀνάδοχός της.

Πρὶν ἀναχωρήσῃ, ἡ Βάσω ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ μίαν μεγάλην χάριν παρὰ τοῦ νοννοῦ της. Μετενόησεν, εἶπε, διότι παρέδωκεν εἰς χεῖράς των, τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ὅστις ὑπῆρξε συνοδοιπόρος της καὶ ὁδηγός της εἰς τὴν πορείαν. Ἄνευ αὐτοῦ, πῶς θὰ εὕρισκε τὸ λημέρι τῶν κλεφτῶν; Δὲν ἤθελε τὸ κακόν του, εἶχε σκοπὸν τὴν τελευταίαν στιγμήν, εὐθὺς ὡς ἀνεκάλυπτε τὸ λημέρι, νὰ τῷ εἴπῃ νὰ φύγῃ. Ὅτε ἀντήχησεν ἡ ἐκπυροκρότησις, ἠγόουν ἀμφότεροι ὅτι εὑρίσκοντο τόσον ἐγγὺς εἰς τὰ *ταμπούρια*, ὁ δ' αἰφνίδιος ἐκεῖνος πυροβολισμός, ἡ ἔκπληξις, ὁ φόβος καὶ τὸ βόλι, τὸ ὁποῖον ἔπληξε τὸν βραχί-

ονά της, τὴν ἔκαμαν νὰ *παραμιλῇ*, καὶ ἐνήμισε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅτι εἶχε χρέος νὰ παραδώσῃ τὸν συνοδοιπόρον της. Τεταραγμένη εἰσέτι, διηγήθη τὴν ἱστορίαν του εἰς τὸν νοννόν της καὶ εἰς τὸν Νίκον, ἀλλ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον μετεμελήθη. Ἀκούσας ταῦτα, ὁ Μηλιόνης οὐδὲν βέβαιον τῇ ὑπεσχέθη, ἀλλ' ὅμως εἶπεν ὅτι θὰ φροντίσῃ νὰ τοῦ δώσῃ τοῦ Καμπόσου ὅ,τι τοῦ πρέπει. Ἡ ἀπάντησις αὕτη δὲν καθησύχασε τὴν νεάνιδα.

Ἡ τύχη τοῦ Καμπόσου ἔμελλε ν' ἀγνοῆται διὰ πολὺν καιρόν, ἐὰν ὁ Ὄρνιος, ὅστις εἶχεν ἰσχυρὰν μνήμην, δὲν διηγεῖτο ἀκολούθως πρὸς ἕνα τῶν συντρόφων του τὴν περὶ τούτου ἱστορίαν, ἣν καὶ ἡμεῖς μεταγράφομεν ἐνταῦθα πρὸς πληροφορίαν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν.

Εἰς δύο ἀνθρώπους ἔπεσεν ὁ κλῆρος ν' ἀναδεχθῶσι τὸ βάρος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, εἰς τὸν Σαΐτταν καὶ εἰς τὸν Ὄρνιον. Καὶ οὗτος μὲν εὑρίσκετο εἰς ἄγνοιαν περὶ τοῦ τί ἔμελλον νὰ τὸν κάμωσιν, ὁ δὲ Σαΐτας, εὐτυχέστερος, εἶχε λάβει ἄμεσον πρόσταγμα παρὰ τοῦ καπετάνου, ὅτι ὤφειλον ν' ἀπαλλαχθῶσι τοῦ φορτίου αὐτοῦ. Ὁ Σαΐτας δὲν ἐφάνη ἐχέμυθος, καὶ ἴσως διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀρχηγοῦ, τὴν ἐπρόδωσε καθ' ὁδόν, ἐνῷ ἐπορεύοντο, καὶ οὗτος ἦλθεν εἰς θέσιν καὶ ὁ Ὄρνιος, ὥστε νὰ μὴ βαδίζῃ εἰς τὸ σκότος. Ὁ καπετάνος εἶχε διατάξει νὰ τὸν *χαλάσωσιν*, αὐτὸν τὸν μακαρίτην. Καὶ δὲν ἦτο εὔκολον τὸ πρᾶγμα, ὡς φαίνεται. Ἦτον *ἐφτάψυχος* αὐτὸς ὁ *καλοκόκκαλος*. Ὁ Ὄρνιος ἔμελλε νὰ τὸν δέσῃ ὀπισθάγκωνα ἐπὶ στελέχους ἐλάτης, ἀλλ' ἐνῷ ὁ Ὄρνιος ἡτοίμαζε τὸ σχοινίον, δὲν ἠξεύρω πῶς, ἐδοκίμασεν ἐκεῖνος *νὰ τὸ στρίψῃ*. Εὐτυχῶς ὁ Μηλιόνης εἶχε προβλέψει, ὡς φαίνεται, τὴν ἐνδεχομένην ταύτην περίπτωσιν, καὶ ἴσως διὰ τοῦτο διώρισε τὸν Ὄρνιον μέλος τῆς ἀποστολῆς ἐκείνης. Ὁ Ὄρνιος εἶχε τὰς καλλιτέρας κνήμας, ὡς εἶνε γνωστόν, καὶ τὸ *ἔβαλεν* εὐθὺς εἰς τὰ *πόδια*. «Ἄπλωνα τὴ χέρα μου, κ' ἐχανόταν ἀπὸ 'μπροστά μου. Ὁ Σαΐτας εἶχε μείνει παραπίσω, ἐντρέπομουν νὰ τὸν φωνάξω, γιὰ νὰ μὴ χάσω τὸ *νάμι* μου. Ἔφευγε σὰν ἴσκιος, ἀκόμα ἄλλος δὲν μοῦ παραβγῆκε. Νὰ μὴν ἤμουν Ὄρνιος, ἂν δὲν τὸν ἔφτανα. Δυὸ τρεῖς *ποδαριαῖς*, καὶ τὸν ἀδράχνω. Σ' ἐτσάκωσα, σ' ἔχω, σ' ἔφαγα. Τὸν *ἀπιθάνω* ἀπάνω 'ς ἕναν ὄχτο, τὸν ἀρχινῶ σταῖς διπλαργιαῖς. Τὸν τραβάω πίσω, τὸν *παγλαρόνω* στὸν ἔλατο, τὸν σφίγγω, τὸν *ζαμακόνω*, τὸν διπλοσταυρόνω· ὤμορφος εἶσαι, κάτσε δῶ νὰ σὲ καμαρώσω». Ἐνταῦθα ἔλυσε τὸ ἔργον τοῦ Ὄρνιου, ὁ Σαΐτας ὤφειλε νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς τὸ χρέος του. Ὁ Σαΐτας ὥπλισε μὲ ὑπερμεγέθη λίθον τὴν σφενδόνην του, ἔστη εἰς ἀπόστασιν διακοσίων βημάτων ἀπὸ τοῦ δεσμώτου, καὶ ἤρχισε νὰ κάμνῃ γυμνάσια. Τὴν πρώτην φορὰν περιέστρεψε δωδεκάκις τὴν σφενδόνην περὶ τὴν κόμην του μὲ ἀπίστευτον ταχύτητα. Ἀντήχησεν ἡ δόνησις τῆς σφενδόνης, ὁ ἀτυχὴς κατάδικος ἔκλεισεν αὐτομάτως τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἀλλ' εἶχεν ἄδικον νὰ βιάζηται. Ὁ Σαΐτας δὲν τὸν ἐσκόπευσεν, ἀλλὰ προσεποιήθη ὅτι τοῦ ἔφυγεν ὁ λίθος καὶ τὸν ἔρριψε μακράν, ὀπίσω τῆς κεφαλῆς του. Ὁ Καμπόσος ἀνέπνευσεν. Ὁ Ὄρνιος ἔβλεπεν ἀτενῶς. Ὁ Σαΐτας ἐνέβαλε δεύτερον λίθον εἰς τὴν σφενδόνην, καὶ ἤρχισε τὴν αὐτὴν ἄσκησιν. Ἡ περιστροφὴ ὑπῆρξε τὴν φορὰν ταύτην ἀνετωτέρα καὶ βραδυτέρα. Τέλος ὁ λίθος ἐξετοξεύθη, καὶ πεσὼν εἰς τὸ δένδρον, ἐφ' οὗ ἦτο δέσμιος ὁ Καμπόσος, ἐκτύπησεν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ καταδίκου, δύο ἢ τρεῖς παλάμας ὑπεράνω αὐτῆς. Ὁ λίθος κρούσας ἐκ πλαγίου τὸν φλοιὸν τοῦ δένδρου ἀνεκόπη καὶ κατέπεσεν ἔγκαρσίως, ἔψαυσε τὸν ὦμον καὶ τὸν βραχίονα τοῦ καταδίκου, καὶ κατεκυλίσθη εἰς τοὺς πόδας του.

Ὁ Καμπόσος δὲν εἶχε προφέρει οὐδὲ λέξιν, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ἀγανακτήσας, ἀνέκραξε.

— Μὴ μὲ βασανίζετε, βρὲ παιδιά· θὰ μὲ σκοτώστε, σκοτώστέ με.

— Τώρα σοῦ δείχνω, ἀπήντησεν ὁ Σαΐτας χωρὶς νὰ συγκινηθῇ.

Ὅσον διὰ τὸν Ὄρνιον, οὗτος ἦτο, φαίνεται, εὐαίσθητος, καὶ ἤρχισε νὰ τὸν οἰκτείρῃ. Ἀλλ' ἡ περιέργειά του, ὅπως ἤδη τὸ τέλος τοῦ ἀλλοκότου τούτου πειράματος, καθ' ὃ ὁ Σαΐτας ἐπεθύμει ὡς φαίνεται ν' ἀναπτύξῃ ὅλην τὴν περὶ τὸν χειρισμὸν τῆς σφενδόνης ἐπιτηδειότητά του, ἦτο μεγαλειτέρα τοῦ οἴκτου ὃν ἠσθάνθη, καὶ δὲν ἐκέτευσεν ὑπὲρ τοῦ καταδίκου. Ὁ Σαΐτας ἔσπευσε νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὴν ἀπειλήν του. Τὴν φορὰν ταύτην ὁ δύστηνος κατάδικος ἔβλεπε τὸν θάνατον μὲ τοὺς ἰδίους του ὀφθαλμούς. Εἶδε τὸν Σαΐταν κύπτοντα πρὸς τὴν γῆν, τὸν εἶδεν ἀναζητοῦντα καὶ ἐκλέγοντα τὸν λίθον, τὸν εἶδε θέτοντα τὸν λίθον εἰς τὴν σφενδόνην. Εἶτα ἤρχισεν οὗτος νὰ περιστρέφῃ αὐτὴν κατὰ τὸ σύνηθες. Ὁ Καμπόσος ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς. Μετὰ μίαν στιγμὴν ὁ λίθος ἐκεῖνος θὰ συνέτριβε τὸ κρανίον του. Τετέλεσται, δὲν ὑπῆρχε πλέον ἔλεος δι' αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης. Τότε ἤρχισε νὰ ψιθυρίζῃ τὸ *Μνήσθητί μου Κύριε*, καὶ μόλις θὰ εἶχε καιρὸν ἅπαξ νὰ τὸ ἀπαγγείλῃ, τὸ βλῆμα ἐξεσφενδονίσθη γοργόν, καὶ ἐλθὸν ἔπληξε τὸ πρόσωπον τοῦ καταδίκου. Ἀλλ' ὦ θαῦμα! Ὁ φαινόμενος λίθος ἦτο βῶλος γῆς καὶ διερράγη εἰς μικρὰ τεμάχια. Ὁ κατάδικος ἠσθάνθη τρομερὸν πόνον εἰς τοὺς γνάθους, ἐτυφλώθη σχεδὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ τῆς κόνεως, ἀλλ' ἔμεινε σῶος καὶ ὑγιής. Τότε ὁ Σαΐτας διέταξε τὸν Ὄρνιον νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν λύσῃ.

Ὁ κλέφτης ἔμεινεν ἀπορῶν, καὶ ἐκύτταζε

ἄφωνος τὸν σύντροφόν του. Οὗτος δ' ἐπανέλαβε τὴν διαταγήν.

— Ἀμ' τότε; Γιατί κάμαμε τόσον κόπο; εἶπεν ὁ Ὄρνιος.

— Κάμε 'κεῖνο ποῦ σοῦ λένε, τῷ ἀπήντησεν ὁ Σαΐτας αὐστηρῶς.

Ὁ ἀτυχὴς Ὄρνιος ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ, ἂν καὶ δὲν ἐνόει πλέον τίποτε. Ἔλυσε τὸν Καμπόσον, καὶ προσήγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Σαΐταν, ὅστις ἐκάθητο ἀντικρὺ πλήρης σοβαρότητος.

— Νὰ 'ψχαριστᾷς τὸν κapετάνο, μωρέ, τῷ εἶπεν οὗτος· τὸ κέφι τὸ δικό μου ἦταν νὰ σὲ χαλάσωμε, μὰ ὁ καπετάνος εἶπε νὰ σὲ φοβερίξωμε μονάχα. Ἄμε καλιά σου, καὶ ξέρε το, μωρέ, πῶς νὰ σ' εὑρῶ στὴν πλώρη μου δὲν σοῦ τὸ χαρίζω. Τώρα τὸ ἔκαμα γιὰ χατῆρι τοῦ καπετάνου μου.

Ὁ Καμπόσος τὸ ἔβαλεν εἰς τὰ πόδια, καὶ οὐδ' ἐστράφη ὀπίσω νὰ ἴδῃ τί ἔμελλε νὰ συμβῇ. Λέγεται ὅτι τῷ ἔμεινεν ἔκτοτε πάθησίς τις διὰ βίου, συνεχὴς βόμβος εἰς τὰ ὦτά του. Ἦτο ἡ ἰαχὴ τῆς περιφήμου σφενδόνης.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

Α. Παπαδιαμαντης

Ὁ Λουδοβίκος Stolb ὑπῆρξεν εἷς τῶν Βαυαρῶν τῶν ἀκολουθησάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν πρῶτον αὐτῆς βασιλέα. Διέτριψε δ' ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ Μαΐου τοῦ 1834 μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1836. Ἐξέδωκε δὲ τῷ 1841 «Εἰκόνας ἐξ Ἑλλάδος» συγγραφὴν εἰς δύο τόμους παρὰ τὴν ἀξίαν αὐτῆς ταχέως λησμονηθεῖσαν. Ἐπισκεφθεὶς δ' ἐκ νέου τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1884 ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ ἐν Κερκύρᾳ φιλέλληνος προξένου τῆς Αὐστρίας βαρώνου A. von Warsberg ἔγραψεν «Ἐπιστολὰς ἐξ Ἀνατολῆς» δημοσιευθείσας ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τοῦ Μονάχου. Ἡ παλαιὰ ἐκείνη δίτομος συγγραφὴ καὶ αἱ ἀνωτέρω ἐπιστολαὶ ἡνώθησαν εἰς ἕνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἰκόνες ἐξ Ἑλλάδος» καὶ ἐξεδόθησαν ἐπ' ἐσχάτων ἐν Λειψίᾳ. Δύο δὲ κεφάλαια τοῦ παλαιοῦ ἔργου ἀποτελοῦντα τὸν περὶ Κερκύρας ἐν ἔτει 1836 λόγον, ἄξια ἀναγνώσεως, παρέχομεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας κατωτέρω.

Σ. τ. Δ.

Η ΚΕΡΚΥΡΑ ΕΝ ΕΤΕΙ 1836

Ἡ νῆσος Κέρκυρα λέγεται ὅτι ἐν τοῖς παλαιοτάτοις χρόνοις, πιθανῶς μᾶλλον ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν θεῶν ἢ ἐν τῇ τῶν μερόπων, ἐκαλεῖτο Δρεπάνη· ἔλαβε δὲ τὴν κλῆσιν ταύτην ἐκ δρεπάνου ῥιφθέντος εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτῆς κατὰ τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα, κατ' ἄλλους δ' ἐκ τοῦ κυρτοῦ καὶ κεκαμμένου αὐτῆς σχήματος. Ἀλλ' ἂν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος δρέπανον ὑπῆρξεν ἐκεῖνο, ᾧ ἐχρήσατο ἡ Δήμητρα ἵνα διδάξῃ τοὺς Τιτᾶνας τὸ θερίζειν ἢ ἄλλον τὸ σκληρὸν ἐκεῖνο δι' οὗ ποτε ὁ Ζεὺς ἐξανέστη κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς Κρόνου, περὶ τούτου οἱ ἀρχαῖοι ἀφίνουσιν ἡμῖν δυσδιάλυτον ἀμφιβολίαν.

Μετὰ δὲ πολλοὺς αἰῶνας, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου, ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο Σχερία, ἔζων δ' ἐν αὐτῇ οἱ ναυσίκλυτοι Φαίακες, βασιλέα ἔχοντες τὸν ἀγαθὸν Ἀλκίνοον. Ἡ Ὀδύσσεια διεφύλαξεν ἡμῖν τοὺς χαρίεντας μύθους περὶ τῆς μεγαλογνωμοσύνης καὶ ξενίας αὐτῶν καθόλου καὶ περὶ τοῦ εὐδαίμονος αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐμαρείᾳ βίου.

Πάλιν ἔπειτα παρῆλθον αἰῶνες πολλοί μέχρις οἱ Κορίνθιοι ἐγκατέστησαν ἐν τῇ νήσῳ. Τότε πλέον ἐλησμονήθη ἡ Σχερία καὶ ἐξέλιπε τῶν Φαιάκων ἡ ποιητικὴ κλῆσις, ἀντικατέστησαν δὲ ταῦτα τὰ ὀνόματα ἡ Κέρκυρα καὶ οἱ Κερκυραῖοι.

Τί δὲ συνέβη ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ, πῶς ἡ Κέρκυρα ἔγεινε προϊόντος τοῦ χρόνου ῥωμαϊκή, βυζαντιακή, πῶς μετήλλαξε τοὺς δεσπότας πεσοῦσα εἰς τὰς χεῖρας τῶν Νορμαννῶν, τῶν Ἀνδηγαυῶν, τῶν Βενετῶν καὶ Ῥώσων, τῶν Τούρκων καὶ Γάλλων καὶ πῶς τέλος μετὰ παρέλευσιν δύο χιλιετηρίδων ἀπέκτησε πάλιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς μεγάλης Βρεττανίας πνοήν τινα ἐλευθερίας, ταῦτα πάντα ἐγράφησαν προ μακροῦ ἐν ἄλλοις βιβλίοις, ὥστε δὲν εἶνε χρεία νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς ταῦτα ἐνταῦθα. Νῆσός τε καὶ πόλις καλοῦνται νῦν ἀπὸ αἰώνων Κορφοὶ ὡς ἐκ τῶν δικορύφων βράχων οἵτινες ὑπέρκεινται τῆς πόλεως.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς πολιτείας τῶν ἑπτὰ ἰονίων νήσων κεῖται εἰς τοὺς πόδας δύο ὑψηλῶν, συναφῶν βράχων, ὧν αἱ κορυφαὶ στέφονται ὑπὸ ὀχυρωμάτων· ἐκ δὲ τῶν ἀποτόμων αὐτῶν κλιτύων ἀναθάλλουσι θάμνοι παράβολοι. Τὰ πειλητικὰ ταῦτα ἐπιτειχίσματα κεῖνται πρὸς ἀνατολάς· ἀπ' αὐτῶν δ' ἐκτείνεται περὶ τὴν πόλιν πλούσιος στέφανος τειχῶν, χαρακωμάτων καὶ προμαχώνων, διευθυνόμενος πρός τε γῆν καὶ θάλασσαν καὶ τελευτῶν πρὸς δυσμὰς εἰς τὸ νέον φρούριον. Κεῖται δὲ ἡ πόλις ἐπὶ ἐδάφους ἀνωφεροῦς καὶ εἶνε στενῶς ᾠκοδομημένη οὕτως ὥστε αἱ ὑψηλαὶ αὐτῆς οἰκίαι ὑπέρκεινται ἀλλήλων καὶ παρέχουσιν εἰς τὴν μητρόπολιν ὄψιν τινὰ ἀρχαιοπρεπείας, ἐπισημότητος καὶ μεγαλείου.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Κέρκυρα ὑπέστη πολιορκίας παρ' ὅλων τῶν δεσποτῶν, εἰς οὓς ὑπετάγη, καὶ παρ' ὅλων τῶν περικτιόνων, τὸ αἷμα τῶν αὐτοχθόνων περιῆλθεν, ὡς εἰκός, εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους λίαν μεμιγμένον. Ἄλλως δὲ τρία εἶνε τὰ στοιχεῖα τὰ ἐκ πρώτης ὄψεως διακρινόμενα μεταξὺ τῶν σημερινῶν κατοίκων· καὶ δὴ πρῶτον μὲν ἡ ἑλληνικὴ βάσις, πολυπληθὴς μέν, ἀλλὰ πτωχὴ καὶ ἀφανής, πλὴν δ' αὐτῆς παγὺ στρῶμα βενετικόν, ἀντιπροσωπευόμενον ὑπό τινων οἴκων παλαιῶν εὐγενῶν, μεταναστευσάντων ἐκ τῶν βενετικῶν τελμάτων, ὑπὸ τῶν ἰταλικὸν φερόντων ὀνόματα ἐμπόρων τῶν ἐπακολουθησάντων αὐτοῖς, καὶ ἐπαυξηθὲν ὑπὸ πολλῶν ἑλληνικῶν συγγενολογίων ἀποδεξαμένων σὺν τῷ χρόνῳ γλῶσσαν, ἔθιμα καὶ τίτλους τῶν Βενετῶν δυναστῶν. Ἀμφοτέρων δὲ τέλος τῶν γενῶν, Ἑλλήνων τε καὶ ξένων, ὑπέρκειται βαρεῖα ἐν ὁρατῷ μὲν ἀλλ' ἀθίκτῳ ὄψει ἡ ἔπηλυς ἀγγλικὴ ἀριστοκρατία. Ὁ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς πρὸς τὸ ἄστυ ἀνερχόμενος δύναται νὰ παρακολουθήσῃ καὶ τοπικῶς ταῦτα τὰ στοιχεῖα. Κάτω μὲν ἐν τῷ λιμένι εἶνε ἀκόμη Ἑλλάς, ἑλληνικὴ εἶνε ἡ ἀγοραία γλῶσσα καὶ κίνησις, ἑλληνικαὶ αἱ ὕβρεις, αἱ βλασφημίαι, αἱ λοιδορίαι. Οἱ ναυτίλοι καὶ ἁλιεῖς ἔχονται ἀποίξ τῆς κερκυραϊκῆς αὐτῶν καταγωγῆς, περὶ ἧς ἀδιαφοροῦσιν οἱ ἐν τῷ ἄστει κύριοι, μετέχουσι δὲ κοινῆς πίστεως πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἠπείρῳ προσφιλεῖς αὐτῶν ἀδελφούς. Κρίμα ὅτι ἡ *βράκα* καὶ ἡ *φέρμελη* καὶ τὸ ὑπερήφανον *φέσιον* δὲν ἐξικνοῦνται ἕως ἐδῶ. Ἀντὶ δὲ τῆς εὐπρεποῦς ἐνδυμασίας τῆς Ὕδρας καὶ τοῦ Γαλαξειδίου φέρουσιν οἱ θαλασσόβιοι οὗτοι Ἕλληνες τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα τῶν Ἰταλῶν, ὅπερ, ὡς γνωστόν, ἐπιδέχεται πολλὰ σχίσματα.

Ἔπειτα ἔρχεται ὁ περιηγητὴς εἰς τὸ ἄστυ, ὅπερ εἶνε μικρὰ ἠπειρωτικὴ Βενετία, ἔχουσα στενοὺς τοὺς δρόμους καὶ πολλὴν τὴν κίνησιν τῶν κτιρίων οὐκ ὀλίγα εἶνε ᾠκοδομημένα κατὰ τὸ σχέδιον τῶν παρὰ τὸ Ῥιάλτον παλαιοτέρων οἴκων, ὑψηρεφῆ καὶ κεκοσμημένα διὰ παραθύρων καμαρωτῶν καὶ ἐξωστῶν γοτθικῶν. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν φανταζέσαι ὅτι θὰ προτκρούσῃς εἰς διώρυγας καὶ γεφύρας, ἐνωτιζόμενος δὲ τῆς ὁμιλίας τῶν διαβατῶν ἀκούεις τὴν βενετικὴν διάλεκτον. Ἐνταῦθα εὑρίσκονται καὶ αἱ κατοικίαι τῶν κερκυραίων κομήτων, μαρκησίων καὶ ἱππότων, οἵτινες εἶνε μὲν Ἕλληνες τὸ γένος, ἀλλ' ἐξυμνοῦσιν ἐν κακῇ ἰταλικῇ γλώσσῃ τοὺς ἀποιχομένους καλοὺς τῆς Βενετοκρατίας χρόνους καὶ ἀγωνίζονται ν' ἀπομιμηθῶσι τὰ λεπτὰ ἤθη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἀλλὰ πολλοὶ μετέβαλον ἤδη τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ἐπειδὴ καθίσταται φανερόν, ὅτι τό γε νῦν ἔχον οὔτ' ἐπικερδὲς οὔτ' ἀξιοπρεπὲς εἶνε ἡ μίμησις τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἠθῶν ἐπαρχιακῆς αὐστριακῆς πόλεως. Οὗτοι δ' ἄρχονται ἤδη ζητοῦντες ἄλλα πρότυπα καὶ ἐπιδεικνύοντες τοὺς περὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς τίτλους αὐτῶν. Τὸ ἄστυ λοιπὸν ἔχει ὄψιν ἰταλικήν, ἕως ἐξέλθῃς ἀπὸ τῶν πνιγηρῶν ὁδῶν εἰς τὴν εὐάερον πλατεῖαν, τὴν Σπιανάδαν παρ' ᾗ κατοικοῦσιν οἱ Ἄγγλοι καὶ ὁ ἁρμοστὴς ἐν τῷ ὑποφαίῳ αὐτοῦ μεγάρῳ· Ἐν τῇ πλατείᾳ ταύτῃ ἐνασμενίζει μάλιστα περιπορευόμενος ὁ μυρίος κομψευόμενος, ἐνταῦθα ἄγουσιν εἰς περίπατον οἱ ἐρυθρόστολοι τὰς κυρίας των, ἀκούονται δὲ τρυφεροὶ ψίθυροι τῶν ἐπιτετηδευμένων ἀντὶ τῶν ἑλληνικῶν παρακτίων βλασφημιῶν.

Ἡ Σπιανάδα εἶνε εὐρὺ πεδίον μεταξὺ τοῦ ἄστεος καὶ τῆς ἀκροπόλεως, διερρυθμισμένον εἰς ἐπίχαριν περίπατον κοσμούμενον ὑπὸ συστοιχιῶν δενδροστοιχιῶν, καλλικοστριώτων διαδρόμων, λεμωνίων καὶ λοχμῶν. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν σχεδὸν μόνοι περιτρέχουσιν αὐτὴν οἱ ὑπερήφανοι ἀντιπρόσωποι τῆς προστασίας, ἀλλὰ δυομένου τοῦ ἡλίου μεταβαίνουσιν εἰς αὐτὴν καὶ οἱ ἀστοὶ τῆς Κερκύρας, ἄγοντες τὰς συζύγους αὐτῶν καὶ θυγατέρας εἰς ἀπόλαυσιν τῆς δροσερᾶς ἐσπερίας αὔρας. Οὕτω δὲ κυμαίνεται τὸ πλῆθος διὰ τῶν δενδροστοιχιῶν ἄνω καὶ κάτω, λάλον καὶ πολυτάραχον, ἀλλ' ἄμικτον. Οἱ δὲ Βρεττανοὶ διέρχονται ψυχροὶ καὶ ἀδιάφοροι διὰ τῶν ζωηρῶν στιφῶν τῶν *μεσημβρινῶν*, ὡς αἱ *σαλαμάνδραι διὰ τοῦ πυρός*.

Ἡρῳαῖος δὲ καὶ σοβαρὸς κατοπτεύει τὴν ἐν τῇ πλατείᾳ ὀχλοβοὴν ὁ κόμης Ματθαῖος Ἰωάννης ὁ Σουλεμβούργιος.

Ἱδρυμένος, εἰ καὶ λίαν ἀπειροκάλως, ἐκ λίθου λευκοῦ ἐπὶ βάσεως κεκοσμημένης διὰ τροπαίων φέρει στέφανον δάφνης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κρατεῖ ἐν χερσὶ τὴν ῥάβδον στρατάρχου. Κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῆς βάσεως ἐπιγραφὴν ὁ ἀνδριὰς ἱδρύθη ἔτι ζῶντος τοῦ στρατάρχου ὑπὸ τῆς βενετικῆς πολιτείας πρὸς τιμὴν τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ὑπερασπίσεως τῆς ἐν ἔτει 1716 ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκουμένης Κερκύρας.

Β'

Ἐν τοῖς εὐϋπολήπτοτάτοις τῶν ἐγχωρίων καταλέγεται ὁ ἱππότης Ἀνδρέας Μουστοξύδης, γερουσιαστὴς καὶ ἱστοριογράφος τῆς Ἰονίου Πολιτείας, εὐφημοτάτου τυγχάνων κλέους παρὰ τοῖς λογίοις τῆς Εὐρώπης καὶ τῷ πεπαιδευμένῳ κοινῷ τῆς Ἰταλίας ὡς ἐκ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Κερκύρας καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντος βίου τοῦ Ἀνακρέοντος. Ἄγει δ' ἡλικίαν μεταξὺ πεντήκοντα καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν, ἔχει ὠχρὰν ἀλλὰ προσηνῆ τὴν ὄψιν, τὸ δὲ ἦθος αὐτοῦ εἶνε οὕτως ἐραστὸν καὶ ἑλκυστικόν, ὥστε ὁ πρὸς αὐτὸν φοιτῶν οὐχὶ πάντη ἀταλαιπώρως πείθεται ὅτι προσομιλεῖ ἑνὶ τῶν πρώτων ἀνδρῶν τῆς πολιτείας.

Δι' ἐπιστολῶν ἃς ἐκόμιζον ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Πατρῶν πρὸς τὸν Μουστοξύδην ἐπέτυχον νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ τὸ πρῶτον, ἡ δ' εὐμένεια μεθ' ἧς ὁ εὐγενὴς ἀνὴρ μὲ ὑπεδέχθη μ' ἐνεθάρρυνε νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτὸν συχνάκις. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Μουστοξύδης, πειθόμενος εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ κόμητος Καποδιστρίου, μετέβη εἰς Ἑλλάδα, ὅτε οὗτος ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας, αὐτόθι δὲ ἀνετέθη αὐτῷ ἡ διεύθυνσις τῶν τῆς παιδείας, περὶ ἣν ἠσχολήθη μέχρι τῆς εἰς Κέρκυραν ἐπανόδου του μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ κυβερνήτου. Ὁ Καποδίστριας οὐδέποτε ἔσχε φίλον πιστότερον τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδου. Ὡς δὲ πρότερόν ποτε ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς συνδιαλλαγῆς μεταξὺ τοῦ δημέραι μᾶλλον ἐρεθιζομένου κυβερνήτου καὶ

τῶν ὁσημέραι ἀδιαλλακτοτέρων δυσηρεστημένων, ὡς ἔπειτα, ὅτε το σχίσμα ἐγένετο ἀνήκεστον, προσεπάθει τοῦ μὲν νὰ μαλάξῃ τὸ πνεῦμα, τῶν δὲ νὰ πραΰνῃ τὸ μῖσος, οὕτω καὶ νῦν σκοπὸν τοῦ γήρατός του θεωρεῖ νὰ παραστήσῃ ὡς καλοθελητὴν καὶ χρηστὸν τὸν φίλον, οὗ τὴν εἰκόνα ἠγίασεν ὁ μαρτυρικὸς θάνατος, καὶ νὰ ἐξαγνίσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν μομφῶν ἃς ἐπεσώρευσαν κατ' αὐτοῦ οἱ σύγχρονοι.

Συνεκινούμην ἀκούων τοῦ ἐπιζῶντος λαλοῦντος περὶ τοῦ ἀποιχομένου. Ἡ εἰκὼν τοῦ Κυβερνήτου ἦτο ἀνηρτημένη ἄνωθεν τοῦ σοφᾶ, ὁσάκις δὲ ὁ ἱππότης ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ κόμητος, ὁσάκις ἐξεφώνει τὸ θλιβερόν του ἐκεῖνο *ὁ μακαρίτης ὁ Καποδίστριας*, ἀνέβλεπε μετὰ μελαγχολίας πρὸς τὴν εἰκόνα, ὡς εἰ ἤθελε ν' ἀντλήσῃ ἐκ τῆς θέας ταύτης νέον θάρρος πρὸς τὴν ὑπεραπολογίαν, νέαν δύναμιν πρὸς συγγνώμην τῶν ἐχθρῶν τοῦ μάρτυρος. Ἔπειτα δέ μοι ἐδείκνυε πλείστας ἐπιστολὰς τοῦ παλαιοῦ του κυρίου, ἀπάσας γεγραμμένας γαλλιστί, τοῦ Καποδιστρίου οὐδέποτε διδαχθέντος τὸ ἑλληνιστὶ γράφειν ὡς ἐκ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἀνατροφῆς αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ προωρισμέναι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ὅπως ἀποτελέσωσι μέρος συλλογῆς παρασκευαζομένης ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κυβερνήτου, ἥτις ἔμελλε νὰ περιλάβῃ τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτοῦ τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν διοίκησιν τῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ συλλογὴ αὕτη, ἥτις προώριστο νὰ διευκρινήσῃ ἅπαντα τὰ τέως ἀμφισβητούμενα σημεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ Καποδιστρίου καὶ ἀναμφιλέκτως νὰ καταστήσῃ τοὺς πολλοὺς εὐμενεῖς πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ, ἐξεδόθη ἤδη οὐ πρὸ μακροῦ χρόνου ἐν Παρισίοις.

Ἄλλος δὲ τῶν ἐπιφανῶν φιλολόγων τῆς πόλεως εἶνε ὁ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος, καθηγητὴς καὶ ἱππότης, ἀνὴρ εὑρισκόμενος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ εὐάρεστος τὴν ὄψιν. Ἐγεννήθη δ' οὗτος ἐν τῇ ἀντιπέραν τῆς Κερκύρας Ἠπείρῳ καὶ δὴ ἐν τῇ πρωτευούσῃ, τοῖς Ἰωαννίνοις, πόλει ἥτις ἐν τοῖς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνοις ἠμιλλήθη, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ ἀγῶνι ἐπὶ τῷ ἐκπολιτισμῷ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὰς Κυδωνίας καὶ τὴν Χίον. Περατώσας δὲ ὁ Ἀσώπιος τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι ἐφοίτησεν εἰς γερμανικὰ πανεπιστήμια καὶ ἐμορφώθη ἐν αὐτοῖς ὁ διαπρεπὴς ἑλληνιστής, ὃν σήμερον τιμῶμεν. Ἐν αὐτῷ ἡνώθη ἡ γερμανικὴ καλοκἀγαθία μετὰ τῆς ἑλληνικῆς χάριτος εἰς ἐναρμόνιον ὅλον.

Ὁ κύριος καθηγητὴς ὑπῆρξε λίαν φιλόφρων πρός με· ἀφιέρωσέ μοι σχεδὸν ὅλας τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς του, καλέσας με νὰ διέλθω ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του ὁλοκλήρους τινὰς ἑσπέρας ἐν μέσῳ ὁμιλίας καὶ καπνίσματος, καὶ συνώδευσέ με σχεδὸν ἀπανταχοῦ ὅπου ἡ εἴσοδος ἦτο προσιτὴ μόνον διὰ τῆς προστασίας ἰσχυροῦ τινος. Ἐν μιᾷ δὲ μόνον περιστάσει ὤθησε τὴν φιλοφροσύνην αὐτόχρημα πέρα τοῦ δέοντος. Ἠσθάνθην δηλαδὴ μεγάλην ἐπιθυμίαν ν' ἀκροασθῶ μαθήματός τινος ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημείᾳ καὶ χωρὶς νὰ γνωρίσω τι περὶ τούτου εἰς τὸν φίλον μου, ἐξέλεξα πρὸς τοῦτο ἓν τῶν ἰδίων αὐτοῦ μαθημάτων. Ἡ πρόθεσίς μου ἦτο νὰ κρυφθῶ ἔν τινι τῶν τελευταίων θρανίων, ὄπισθεν τῆς εὐρείας ῥάχεως ἑπτανησίου τινός, ἐκεῖθεν δ' ἐν μετριόφρονι ἀφανείᾳ νὰ ἐνωτισθῶ τῆς χρυσῆς διδασκαλίας· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἀπέβη ἄλλως. Βροχὴ βαγδαία μὲ εἶχε κρατήσει καθ' ὁδὸν ὀλίγα τινὰ λεπτά, καίτοι δὲ προσεπάθησα κατόπιν νὰ φθάσω ἐγκαίρως ἐπισπεύδων τὴν πορείαν μου, ἔφθασα εἰς τὸ διδακτήριον τῆς ἀκαδημείας ὀλίγον ἀργά. Ἀφικόμενος δ' εἰς τὴν θύραν τοῦ ἀκροατηρίου, ἐνόησα ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐπικρατούσης βαθείας σιγῆς, ἣν διέκοπτεν εὔηχος φωνή, ὅτι ἡ ἕδρα εἶχεν ἤδη καταληφθῆ. Τοῦτο κατέστησέ με σύννουν, ἐπειδὴ δὲν ἐπεθύμουν ὡς ξένος νὰ ἐπιφέρω ἐνόχλησιν διὰ τῆς ὀψίας εἰσόδου μου. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἱστάμην παρὰ τῇ θύρᾳ ἀμφιταλαντευόμενος, προσῆλθον καὶ δύο φοιτηταί, καθυστερήσαντες ὡς ἐγώ, ἀλλ' οἵτινες ὡς οἰκεῖοι εἰσῆλθον ἄνευ δισταγμοῦ, παρεκίνησαν δὲ κἀμὲ νὰ πράξω τὸ αὐτό. Ἠκολούθησα αὐτοῖς, ἀπεπειράθην νὰ διεισδύσω ἀπαρατήρητος εἴς τι τῶν θρανίων καὶ ἐπίστευον ὅτι ἤμην ἤδη ἀσφαλής, ὅτε ὁ καθηγητὴς ἤρξατο καλῶν με καὶ φωνῶν « ἀκούσατε, ἀκούσατε, φίλτατε, ἔλθετε ἐδῶ, ἐδῶ. » Ἐλάλει δὲ γερμανιστὶ καὶ ἐπειδὴ εἶχον λόγους νὰ πιστεύω ὅτι ἤμην μεταξὺ τῶν παρόντων ὁ μόνος Γερμανός, δέν μοι ἐφάνη τολμηρὸν νὰ ἐκλάβω τοὺς λόγους τούτους ὡς ἀπευθυνομένους πρός με. Ἀνέστην λοιπὸν καὶ πάλιν καὶ διελθὼν ἐννέα ἢ δέκα θρανία φιλομαθῶν ἑπτανησίων, οἵτινες ἅπαντες ἐδράξαντο τῆς παρεχομένης εὐκαιρίας ὅπως παρατηρήσωσι τὸν τοιαύτης ἐξαιρέτου περιποιήσεως τυγχάνοντα ἄγνωστον, ἔφθασα παρὰ τὴν ἕδραν. Τότε ὁ καθηγητὴς μοι ἔτεινε φιλίως τὴν χεῖρα, μὲ παρεκάλεσεν εὐγενῶς νὰ κάθεσθῶ παρ αὐτῷ καὶ ἐξηκολούθησεν ἔπειτα τὸ μάθημά του. Ἐχρειάσθην στιγμάς τινας ὅπως συνέλθω ἐκ τῆς ἐκπλήξεώς μου, ὅτε δὲ κατὰ μικρὸν ἀνοίξας θαρραλεωτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς περιέβλεψα, παρέστη πρὸ ἐμοῦ παράδοξον θέαμα. Αἱ πρῶται δηλαδὴ σειραὶ τῶν ἀκροατῶν ἀπηρτίζοντο κυρίως ἐκ τῶν τροφίμων τῆς ἱερατικῆς σχολῆς, οἵτινες ἐκάθηντο σοβαροὶ καὶ ἀξιοπρεπεῖς, φέροντες μελανὰ ῥάσα καὶ μικροὺς μέλανας σκούφους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τρέφοντες μακρά, ἐπιμεμελημένα, βαθύχρωμα γένεια, παρέχοντα εἰς τὰς ἐκφραστικάς, ἀλλ' ὠχρὰς αὐτῶν ὄψεις παράδοξόν τινα ἀπόχρωσιν μορφῶν τοῦ παρελθόντος. Βλέπων αὐτοὺς ἐφαντάσθην τὰς ὑψηλάς, σκυθρωπὰς εἰκόνας καρδιναλίων, ἐπισκόπων, μιτροφόρων πρωθιερέων καὶ εὐπατριδῶν ἡγουμένων, αἵτινες πληροῦσι τοὺς τοίχους τῶν διαδρόμων ἐν ταῖς παλαιαῖς ἡμῶν μητροπόλεσι καὶ τοῖς κοινοβίοις καθορῶσαι μὲ ὕλεων, αὐστηρὸν ἢ ἀπειλητικὸν βλέμμα καὶ αἵτινες φαίνονται πολλάκις ἐτάζουσαι ἀλλοκότως τὸν πολυπράγμονα παῖδα. Οὕτω δὴ στιγμάς τινας ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἐκαθήμην ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τοῦ καθηγητοῦ Ἀσωπίου ἐν Κερκύρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ συνόδῳ τῶν ἐν Βασιλείᾳ ἢ Κωνσταντίᾳ συνηγμένων πατέρων. Τὴν θέαν τῶν φασματωδῶν ἐκείνων προσώπων, ἃς μέχρις αὐτοῦ τοῦ πέρατος τοῦ ἀκροάματος δὲν ἠδυνήθην ἐντελῶς νὰ συνειθίσω, διέκοπτεν ὁ πολυσέβαστος διδάσκαλος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προσφωνῶν με γερμανιστὶ διὰ συντόμων προσαγορεύσεων, αἵτινες κύριον μὲν εἶχον σκοπὸν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς βραχέα ὑπομνήματα τῆς γινομένης διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἠδύναντο νὰ ἔχωσι καὶ ἄλλο τι μὴ ἐζητημένον ἀποτέλεσμα, τὸ νὰ πείσωσι δῆλα δὴ ἀληθῶς τοὺς ἀκροωμένους, ὅτι οὐδαμῶς εἶνε ἀδύνατον εἰς τὸν Ἕλληνα νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς διαβοήτους δυσχερείας τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ δὴ νὰ λαλῇ ταύτην εὐχερῶς καὶ ἀπταίστως. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ μαθήματος, ὅπερ κύριον θέμα εἶχε τὰς λεπτότητας τῆς ἑλληνικῆς συντάξεως, ἤγαγέ με ὁ Ἀσώπιος εἰς τὴν ἀκαδημειακὴν βιβλιοθήκην. Αὕτη ἐγκαθιδρυμένη ἐν ὡραίῳ κτιρίῳ ἐφημίζετο ἄλλοτέ ποτε ἐπὶ τῷ ἐκλεκτῷ αὐτῆς πλούτῳ καθ' ὃν χρόνον ὁ λόρδος Γκίλφορδ, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἀκαδημείας, εἶχε συνηνωμένην μετ' αὐτῆς τὴν ἰδίαν του βιβλιοθήκην· ἀλλὰ τανῦν ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εὐγενοῦς ἱδρυτοῦ τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς βιβλιοθήκης ἐπεστράφη εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ, ἀπέμεινε πλέον ἐλλιπεστάτη ἔκθεσις χρησίμων τε καὶ ἀχρήστων συγγραφῶν ἐξ ἁπασῶν τῶν ἐπιστημῶν. Μετὰ δὲ τὴν συνήθη ἐπίδειξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν πολυτίμων ἐκδόσεων, τῶν κειμηλίων τῆς βιβλιοθήκης, ἀπεχωρήσαμεν τοῦ σεσυλημένου τούτου ἱεροῦ, ὅπως ἐπισκεφθῶμεν τὴν ἱερατικὴν σχολήν.

Εἰσήλθομεν δ' εἰς εὐρεῖαν αἴθουσαν, ἐν ᾗ ἐπανείδομεν ἅπαντας τοὺς καρδιναλίους, τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς μιτροφόρους πρωθιερεῖς καὶ εὐπατρίδας ἡγουμένους, οἵτινες ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ εἶχον ἀναμαλέσει εἰς τὸν νοῦν μου μεσαιωνικὰς ἀναμνήσεις· ἀλλ' ἡ ἐξαπάτη διελύθη ἅμα τῇ εἰσόδῳ, ἐπειδὴ εὑρέθημεν ἐν ὅλῃ τῇ γλίσχρῳ ἁπλότητι ἐκπαιδευτηρίου, ἐν ὅλῃ τῇ ἐνδείᾳ μοναστικοῦ κοινοβίου. Οἱ μὲν ἀνεγίνωσκον, οἱ δ' ἔγραφον, ἄλλοι ἀπεστήθιζον ἢ ἠσκοῦντο εἰς προβλήματα μαθηματικά· ὡς δὲ περιηρχόμεθα, χωρὶς ν' ἀναμένωσι τὸν ἡμέτερον χαιρετισμόν, ἠγείροντο ἑκάστοτε εὐλαβῶς οἱ ἀξιότιμοι νεανίαι ὁ μὲν μετὰ τὸν δέ, ἐπιδεικνύοντες δι' ὑποκλίσεως πλήρους σεβασμοῦ τὴν πρὸς τὸν διαπρεπῆ αὐτῶν διδάσκαλον τιμήν. Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ παρασκευάζονται εἰς τὸν προορισμὸν αὐτῶν τεσσαράκοντα δύο τρόφιμοι ἐν δύο αἰθούσαις. Ἅπασα αὐτῶν ἡ σκευὴ ἀποτελεῖται ἐκ γραφείου, ἐφ' οὗ κεῖνται πολλὰ ἢ ὀλίγα βιβλία, καὶ ἐξ ἁπλῆς κλίνης παρακειμένης. Μεγάλως ἐχάρην ἐπὶ τῇ παρατηρουμένῃ καθαριότητι καὶ τάξει· ἐν ᾧ περιηρχόμεθα τὸν χῶρον τοῦτον δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπαλλαγῶ τῆς σκέψεως ὁπόσον ὡραῖον θὰ ἦτο νὰ εἶχε καὶ ἡ Ἑλλὰς τοιοῦτον καθ' ἕδρυμα!

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

**Α.

Η ΣΠΑΘΗ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ

Πολύτιμον κειμήλιον, συνδεόμενον μὲ τὰς ὡραιοτέρας καὶ συγκινητικωτέρας ἀναμνήσεις τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τῶν πατέρων μας, ἡ σπάθη ἣν ἔφερεν ὅτε ὁ Βύρων ἦλθε νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, πρόκειται νὰ κοσμήσῃ τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐθνολογικῆς καὶ Ἱστορικῆς Ἑταιρίας, χάρις εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς δικαιοσύνης καὶ παιδείας κ. Κοντογούρην.

Θνήσκων ὁ Βύρων ἐκληροδότησε τὴν σπάθην του εἰς τὸν δόκτορα Πέτρον Στεφανίτζην, στενὸν φίλον του, ὅστις ταύτην φέρων διέσχισε τὰς τουρκικὰς στρατιὰς κατὰ τὴν περιώνυμον ἔξοδον μετὰ τῆς εὐαρίθμου φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου. Βραδύτερον τὴν σπάθην ταύτην μετ' ἄλλων κειμηλίων τοῦ ἀγῶνος ὁ ἀοίδιμος Στεφανίτζης διέθετο ὑπὲρ τῆς Ριζαρείου σχολῆς, τὸ διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς ὁποίας ἀπέστειλε ταύτην τῷ κ. Ὑπουργῷ τῆς Παιδείας μὲ τὴν παράκλησιν νὰ τὴν διαθέσῃ ὅπως κάλλιον ἤθελεν οὗτος κρίνει.

Ἡ σπάθη εἶναι καλλιτεχνικωτάτη, ὁ κολεός, ἐκ μαροκινοῦ δέρματος, φέρει δύο δακτυλίους πλατεῖς ἐξ ὀρειχάλκου, δι' ἀραβουργημάτων κεκοσμημένους. Ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου εἰσὶ κεχαραγμέναι αἱ ἑξῆς λέξεις: «Δωρεὰ παρὰ τοῦ μακαρίτου λόρδ Μπυρὸν εἰς τὸν δόκτορα Π. Α. Στεφανίτζην. *1824. Μαρτίου 10. Μεσολόγγι*».

Ἐπὶ δὲ τοῦ κατωτέρου αἱ ἑξῆς ἐπίσης λέξεις:

«Ὁ ἄνωθεν ἐξῆλθε ξιφήρης· 10 Ἀπριλίου 26».

Ἡ λαβὴ εἶνε ἄριστα ἐπεξειργασμένη, ἡ δὲ λεπὶς ἐκ χάλυβος, λίαν ὀξεῖα καὶ αἰχμηρά.

Τὴν σπάθην ταύτην ὁ κ. ὑπουργός, εἰς οὗ τὸν ζῆλον ὀφείλεται ὁμολογουμένως ἡ ἀνεύρεσις τοῦ κειμηλίου τούτου, ἀνήκοντος οὐχὶ εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολήν, ἀλλ' εἰς τὸ ἔθνος ὁλόκληρον, θέλει καταθέσει εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας, ὅπου πᾶς Ἕλλην νὰ δύναται νὰ τὴν θαυμάζῃ.

ΑΙ ΟΦΡΥΣ

ὡς διαγνωστικὸν μέσον τοῦ χαρακτῆρος.

Ἐκ τῆς *Συγκριτικῆς φυσιογνωμίας*, ἔργου πρό τινος ἐκδοθέντος, ἐρανιζόμεθα τὰ ἑπόμενα περὶ τῶν ὀφρύων, ὡς μέσου διαγνώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτῆρος.

Ἡ κυρτότης καὶ εὐρύτης τῆς γραμμῆς τῶν ὀφρύων εἶνε ἀσφαλὲς σημεῖον τῆς ὀραστηριότητος καὶ τῆς σταθερότητος τοῦ χαρακτῆρος.

Ἡ λεπτότης αὐτῶν, ὅταν ἀπολήγωσιν εἰς ὀξύ, δεικνύει ὀξύτητα πνεύματος.

Πυκναὶ καὶ ἁδραὶ ὀφρῦς, ὁριζόντειοι, ἐκφράζουν ἰσχύν, ἠρεμίαν, ὑπομονήν.

Ἂν ἡ πυκνότης αὐτῶν εἶνε ὑπερβολικὴ καὶ τὸ τρίχωμα ἄνισον καὶ ὀρθόν, εἶνε σημεῖον βαρείας διανοίας καὶ κλίσεως πρὸς τὰς ἀπολαύσεις.

Ὀφρῦς ὑψωμέναι πρὸς τοὺς κροτάφους μαρτυροῦσιν εὐφυΐαν, τεταπεινωμέναι πρὸς τοὺς κροτάφους, ἀσθένειαν χαρακτῆρος καὶ νοημοσύνης.

Αἱ ὡς γαλλικὴ περισπωμένη ὀφρῦς, δηλαδὴ προσεγγίζουσαι καὶ ὑψούμεναι ὑπὲρ τὴν ῥῖνα σημαίνουσιν ὑπεροψίαν, ἀλαζονείαν.

Βραχεῖαι ὀφρῦς, μεμονωμένον ἄθροισμα τριχῶν ὑπὲρ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποτελοῦσαι καὶ ὑψηλὰ εὑρισκόμεναι δηλοῦσιν εὐθυμίαν, ἐλαφρότητα χαρακτῆρος καὶ πνεύματος.

Τέλος αἱ ὡς τόξον κύκλου λίαν εὐρέος καὶ στρογγύλου ὀφρῦς δίδουσιν εἰς τὸ πρόσωπον ἦθός τι ἐκπλήξεως καὶ ἀφελείας, ὅπερ δὲν εἶνε χαρακτηριστικὸν τῆς νοημοσύνης.

Κ*.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Οἱ τηλεγραφικοὶ ὑπάλληλοι ἐν Ἀμερικῇ διαιροῦνται εἰς 5 τάξεις, ἀναλόγως τῆς ἐργασίας ἣν ἐκτελοῦσιν. Οἱ ἱκανώτατοι αὐτῶν εἶνε τεταγμένοι εἰς διαβίβασιν τῶν τηλεγραφημάτων διὰ τὰς ἐφημερίδας, καὶ ἔχουσι μισθὸν 500—750 φράγκων κατὰ μῆνα. Οἱ ὡρισμένοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν καλωδίων λαμβάνουσι 450—650 φράγκα· οἱ διαβιβάζοντες τὰ τηλεγραφήματα τοῦ χρηματιστηρίου πληρόνονται 400—650 φρ. κατὰ μῆνα· οἱ δὲ λοιποὶ ἔχουσι μηνιαῖον μισθὸν 200—450 φράγκων.

Οἱ ἄριστοι τηλεγραφικοὶ ὑπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ παραλάβωσι διαβιβαζομένας πλειοτέρας τῶν 45—48 λέξεων καθ' ἕκαστον λεπτὸν τῆς ὥρας. Θὰ ἠδύναντο ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ νὰ ἀναγνώσωσι καὶ πλειοτέρας λέξεις διαβιβαζομένας αὐτοῖς, ἀλλ' ἀδύνατον τοῖς εἶνε νὰ τὰς καταγράψωσιν. Ἐν τῇ ἀποστολῇ τῶν τηλεγραφημάτων ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ διαβιβασθῶσι 51 λέξεις κατὰ πᾶν λεπτὸν τῆς ὥρας ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ προστρέξωσιν εἰς τὴν στενογραφίαν.

Πρό τινος ἔπεσεν ἐρυθρὰ χάλαζα ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐκ τούτου δὲ ἀφορμὴν λαβὼν ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ Schwedoff ἀναφέρει ὅτι καὶ ἄλλοτε συνέβη τὸ τοιοῦτο. «Παρετηρήθη, λέγει, ἀνάλογον φαινόμενον τῷ 1880, 14 Ἰουνίου, ἐν Ῥωσίᾳ. Οἱ κόκκοι τῆς χαλάζης ταύτης παρεῖχον ἐνδιαφέρον ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις. Τὸ σχῆμα αὐτῶν ἠδύνατο ν' ἀναχθῇ εἰς τρεῖς τύπους, παραλληλεπίπεδον, κυλινδρικὸν καὶ σφαιροειδὲς λίαν πεπλατυσμένον καὶ ἔχον κοιλότητα εἰς τὸ ἄκρον μικροῦ ἄξονος. Τινὲς τῶν κόκκων τούτων ἦσαν κοκκινωποί, οἱ δὲ ὑποκύανοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ φαιοὶ ἢ λευκοί.

Τὸ ἀγγλικὸν περιοδικὸν «The Entomologist» ἀποδίδει τὴν ὀπημέραι αὔξουσαν ἀτάκτιν τῶν ἐντόμων καὶ ἰδίως τῶν λεπιδοπτέρων, εἰς τὴν παρεχομένην τοῖς πτηνοῖς προστασίαν. Τὰ μικρὰ πτηνά, ὡς οἱ σπῖνοι, αἱ ὑπολαΐδες, οἱ μελισσοφάγοι πολυαριθμότερα γενόμενα καταστρέφουσιν ἀναρίθμητα ἔντομα. Ἐντομολόγος τις ἀναφέρει ὅτι ζεῦγος μελισσοφάγων ἀπὸ τῆς τρίτης καὶ ἡμισείας ὥρας τῆς πρωΐας μέχρι τῆς ὀγδόης καὶ ἡμισείας τῆς ἑσπέρας, ἡμέραν τινὰ τοῦ Ἰουλίου, ἐκόμισαν ἑβδομηκοντακεντάκις τροφὴν εἰς τὰ νεοσσά των. Μόνον διὰ καμπῶν ἔτρεφον αὐτὰ καὶ ὁτὲ μὲν ἔφερον μίαν μεγάλην κάμπην, ὁτὲ δὲ δύο ἢ τρεῖς μικράς. Ἕτερος ἐντομολόγος ἐν τῷ ῥάψει κίρκου τινὸς εὗρε δώδεκα νυκτοβίους ψυχὰς ἃς εἶχε φονεύσει χάριν τῶν τέκνων του. Ἂς ὑπολογίσῃ τις πλέον πόσας ἑωθινὰς ψυχὰς καταστρέφει τὸ πτηνὸν τοῦτο, ὅπερ ἐξέρχεται πρὸς θήραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς καὶ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ὁ ἐντομολόγος οὗτος παρετήρησε προσέτι τροχίλους μετὰ μελισσοφάγων ἐρευνῶντας ἐπὶ φραγῆς ἐν χειμῶνι πρὸς εὕρεσιν ἐντόμων. Οὐδεὶς κλάδος, οὐδὲν κλωνίον διέφυγε τὴν ἀναζήτησιν αὐτῶν. Ὅταν ὁ χειμὼν δὲν εἶνε δριμύς, ὡς συνέβη κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, τὰ πτηνὰ δὲν ἀποθνήσκουσιν ἐκ τοῦ ψύχους· ἀλλ' ἀποθνήσκουσι τὰ ἔντομα θύματα τοῦ πτερωτοῦ γένους.

Ἐντὸς ὀλίγου ἐνεργηθήσεται ἐν Μονάχῳ ἀπογραφὴ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν δὲ ταύτην θὰ καταγραφῶσιν οὐ μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων καὶ τῶν οἰκιῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν καὶ ἡ χωρητικότης καὶ τὰ ἐνοίκια, πρὸς δὲ τούτοις θὰ ἐρευνηθῇ ἂν αἱ οἰκίαι μένουσιν ἐνοικιασμέναι καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον μένουσιν ἀνοικίαστοι. Αἱ στατιστικαὶ αὗται πληροφορίαι θέλουσιν εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσαι καὶ περίεργοι, ἰδίως δὲ αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὰ τῆς μετοικίσεως τῶν κατοίκων, καθόσον εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν Μονάχῳ γίνονται ἐτησίως περὶ τὰς 200,000 μετακομίσεις, οὕτως ὥστε κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε στατιστικὰς πληροφορίας εἰς ἕκαστον ἄτομον τοῦ Μονάχου ἀντιστοιχεῖ καὶ μία μετοίκησις κατ' ἔτος.

Ἀπὸ τοῦ νέου ἔτους τυπωθήσονται ἐν Ρωσσίᾳ νέα χαρτονομίσματα, ἅτινα, ὅπως μὴ φθείρωνται εὐκόλως, θὰ συνίστανται ἐκ διπλῶν φύλλων χάρτου, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων θὰ συγκολληθῇ μετάξινον ὕφασμα.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1885 — 227.